

SEX NOCI SVATOJÁNSKÉ

Woody Allen

Divadelní adaptace:

Jürgen Fischer

Režie: Petr Svojtka

Překlad: Jiří Stach

Scéna: Karel Glogr

Hudba: Felix Mendelssohn-Bartholdy

a Franz Schubert

Kostýmy: Samiha Maleh

Dramaturgie: Ladislav Stýblo

Zřizovatelem divadla je Magistrát hlavního města Prahy.

OSOBY A OBSAZENÍ:

ANDREW ♥ Radek Valenta

ADRIANA ♥ Simona Vrbická

MAXWELL ♥ Jan Teplý

DULCY ♥ Henrieta Hornáčková j. h.

LEOPOLD ♥ Dušan Sitek

ARIEL ♥ Ivana Jirešová j. h.

Představení řídí a text sleduje ♥ Jolana Běhounková

Čtvrtá premiéra šedesáté třetí divadelní sezony 2010/2011

Premiéry 3. a 4. června 2011

*Radek Valenta, Ivana Jirešová, Dušan Sitek,
Jan Teplý a Henrieta Hornáčková*

WOODY ALLEN (* 1. PROSINCE 1935)

Původním jménem Allan Stewart Konigsberg. Významný americký filmový i divadelní režisér, komik, herec, autor filmových a televizních scénářů i divadelních her, producent, prozaik a jazzový hráč na soprán saxofon a klarinet. Jeden z nejvýraznějších filmových tvůrců a scenáristů současnosti. Režiroval 46 filmů, ke kterým sám napsal scénář, a ve 42 filmech účinkoval jako herec (ať již ve své vlastní, nebo cizí režii). Je autorem 4 divadelních her, jednoho libreta k muzikálu a 5 divadelních jednoaktovek. Vydal také 4 sbírky povídek. Je držitelem řady prestižních ocenění, mj. tří Oscarů za nejlepší film, režii a původní scénář, dvou Césarů za nejlepší film, dvou Zlatých glóbulů za nejlepší scénář a nejlepší film, dále jedenácti hlavních cen BAFTA za nejlepší film, režii nebo scénář a několika zvláštních cen udílených za celoživotní dílo (mj. Zlaté palmy z Cannes a Zlatého lva z Benátek).

Narodil se v newyorské čtvrti Brooklyn v rodině s židovskými kořeny jako prvorozený syn (má ještě sestru Letty, která je již dlouhé roky jeho blízkou spolupracovnicí a producentkou některých jeho filmů). Allenovi prarodiče přišli do Ameriky z Ruska a Rakouska a po nějaký čas patřili mezi nejzámožnější vrstvu newyorských podnikatelů – jeho dědeček vlastnil mimo jiné prosperující obchod s kávou, taxislужbu a rozsáhlou síť kinosálů. Po „černém pátku“ na newyorské burze v roce 1929 však dědečkově podnikání zkrachovalo a rodina se téměř ze dne na den stala úplně nemajetnou. Allenův otec poté často a bez většího úspěchu měnil zaměstnání a rodina pozdějšího slavného scenáristy často trpěla hmotnou nouzí. Hádky o peníze a složité vztahy v rámci velmi početné rodiny, z níž část vyznávala ortodoxní židovskou víru a jiná část byla naopak nábožensky zcela chladná, se staly vděčným zdrojem mnoha Allenových děl. Později k tomu Allen řekl: „Byly to bouřlivé časy, částečně kvůli ekonomickým podmínkám a částečně kvůli válečné bytové krizi. Moje rodina k sobě vzděcky musela brát příbuzné. Neustále do pokojů a z pokojů vcházeli a vycházeli strýčkové a tety a bratrančí a sestřenice. A pořád jsme se stěhovali.“

Allenovo dětství bylo přes všechny komplikace vyplývající ze složitého rodinného prostředí podle všeho velmi šťastné (za zmínku přitom stojí, že malý Allen zprvu nemluvil jiným jazykem než jidiš, teprve později se naučil anglicky). Již tehdy se však projevoval jako introvertní a plaché dítě, které ze všeho nejvíce nenávidělo školu a hledalo jakoukoliv možnost z ní uniknout. Na zá-

Kladní škole patřil Allen spíše mezi slabší žáky a nevynikal ničím, kromě nejrůznějších vylomenin a schválností, kterými bojoval proti nenáviděným učitelům. Tehdy se stal jeho velkým koníčkem baseball a další sporty, ale také filmy, které nadšeně sledoval v brooklynských kinech. Několik let se intenzivně věnoval kouzelnickým trikům, a když ke svým desátým narozeninám dostal od rodičů kompletní vybavení pro kouzlení a triky, dovedl své „kouzelnické“ schopnosti k dokonalosti. Školní docházka jej však k smrti nudila a budoucí slavný scenárista dával své negativní dojmy pedagogům rád najevo – což pochopitelně mělo za následek, že mezi učiteli nebyl příliš oblíbeným žákem.

Když mu bylo třináct let, prošel židovským rituálním obřadem dospělosti bar micva a byl přijat do hebrejské školy. V roce 1949 začal studovat na střední škole v Midwoodu, ale i tady jej školní vzdělávání otravovalo a věnoval se pouze slohovým pracím. Později však na svá středoškolská léta vzpomínal s nostalgií: „Já jsem nechtěl být Bogart. Nechtěl jsem být ani John Wayne. Chtěl jsem být třídní šašek. Chtěl jsem být ten brýlatý kluk, který nikdy nezíská žádnou dívku, ale je zábavný a všichni ho berou.“ Navzdory této touze se však Allen tehdy velmi náruživě věnoval sportu, a byl dokonce tak dobrý, že patřil mezi první z jeho ročníku, kteří byli přijati do školního baseballového družstva (což na amerických středních školách znamenalo a znamená nemalé ocenění, a tedy velkou prestiž). Věnoval se rovněž boxu a nebyť striktního zákazu rodičů, pravděpodobně by se mu věnoval i profesionálně. Film však milovat nepřestal, a tak dlouhé roky dělil svůj volný čas mezi kinosály a hřiště. Další jeho velkou zálibou, která se stala pro jeho dílo bezmála osudovou, byl jazz. Během studia na střední škole se Allen pravidelně scházel se skupinou svých přátel, aby společně poslouchali desky s nahrávkami tradičního jazzu, který je dodnes jeho velkou inspirací.

Spisovatelské začátky

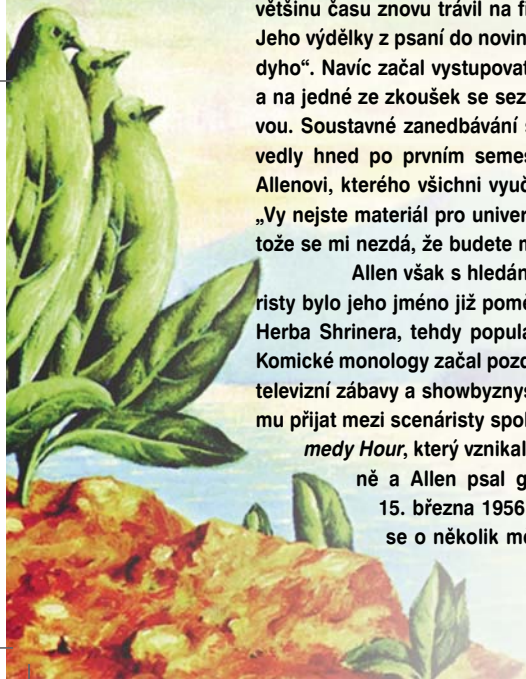
O prvních Allenových literárních pokusech nejsou známe žádné bližší informace. Jisté je pouze to, že ve chvíli, kdy se zatoužil stát spisovatelem, zvolil si také svůj pseudonym, který jej provází až do dnešních dnů – Woody Allen. Nové křestní jméno, které v angličtině znamená „dřevěný“, nebo dokonce „dřevák“, si prý zvolil na počest jazzového muzikanta Woodyho Hermana a také proto, že mu přátelé říkali, že má tvář jakoby ze dřeva. Příjmení, které je odvozeno z jeho skutečného křestního jména, si změnil proto, že jeho původní příjmení „Königsberg“ bývalo často terčem posměchu, protože připomínalo značku jednoho populárního piva.

Allenovy spisovatelské začátky se vážou k roku 1952. Tehdy, v předposledním ročníku střední školy, napsal několik vtipů a rozeslal je do novinových redakcí s nabídkou ke spolupráci. Jako první rozpoznal Allenův talent časopis *Daily Mirror*, který kromě jiného přinášel „drby“ ze života slavných osobností. Allen pro tento časopis – nejprve anonymně – napsal několik glos a sloupků. Brzy poté se Allenovy příspěvky začaly objevovat i v prestižním deníku *New York Post*. Allen začal také spolupracovat s několika PR agenturami, s dalšími deníky a časopisy, a tak se záhy stal poměrně bohatým a uznávaným mužem. Denně prý napsal okolo padesáti vtipů nebo humoristických glos, za což dostával dvacet dolarů týdně. S ironií sobě vlastní o tom později řekl: „Byla to zábava, protože jsem začínal být úspěšný a také opouštěl hnízdo. Kromě toho – mít úspěch bylo v mém okolí něco naprosto neslýchaného. Myslel jsem si, že se nacházím v srdci světa show.“

V roce 1953 nastoupil Woody Allen na univerzitu a kromě jiných předmětů si zapsal i filmovou produkci. Ani vysokoškolské studium jej však příliš nezaujalo, a tak většinu času znovu trávil na filmových projekcích a bloumáním po ulicích Manhattanu. Jeho výdělký z psaní do novin mu umožňovaly žít bezstarostný život „univerzitního dandyho“. Navíc začal vystupovat s amatérským jazzovým triem (hrál na soprán saxofon) – a na jedné ze zkoušek se seznámil se svou budoucí první manželkou Harlene Rosenovou. Soustavné zanedbávání školní docházky a naprostý nedostatek zájmu o studium vedly hned po prvním semestru k Allenovu odchodu z univerzity. Děkan prý tehdy Allenovi, kterého všichni vyučující považovali za lenocha a beznadějněho losera, řekl: „Vy nejste materiál pro univerzitu. Myslím, že byste potřeboval pomoc psychiatra, protože se mi nezdá, že budete mít mnoho štěstí při hledání práce.“

Allen však s hledáním práce nakonec příliš velké starosti neměl: mezi humoristy bylo jeho jméno již poměrně známé, a tak mohl začít psát komické monology pro Herba Shrinera, tehdy populárního moderátora televizní soutěže *Two for the Money*. Komické monology začal později psát také pro další umělce a stále více pronikal do tajů televizní zábavy a showbizny. V pouhých osmnácti letech byl jako nejmladší člen týmu přijat mezi scenáristy spolupracující na slavném televizním pořadu *The Colgate Comedy Hour*, který vznikl v Hollywoodu. Tehdy již jeho honorář činil 175 dolarů týdně a Allen psal gagy hned pro několik největších komiků té doby. Dne 15. března 1956 se v Hollywoodu oženil s Harlene Rosenovou, se kterou se o několik měsíců později, když byl pořad *The Colgate Comedy Hour*

přerušen, vrátil do New Yorku. Jejich manželství však nebylo příliš harmonické a zájmy obou mladých manželů se čím dál tím víc rozcházely: Woody Allen psal za stále větší honoráře gagy a skeče, zatímco jeho manželka Harlene se zapsala na univerzitu, kde začala studovat filozofii. Traduje se, že Woody Allen studoval z knih své ženy, což již tehdy využíval k tvorbě svých monologů a k jejich obohacení „filozofickým hloubáním“. Jeho samostudium však nebylo nekonceptní, manželé si totiž najali soukromého učitele, jenž s nimi každý týden diskutoval o knihách, které jim zadal k přečtení. Téměř všechny znalosti o literatuře, dějinách a filozofii, které jsou obsaženy v Allenových dílech a činí je v kontextu ostatní zábavné produkce doslova nepřehlédnutelnými, tedy pocházejí ze samostudia, i když nezářídka obsahují myšlenky, za něž by se nemusely stydět ani největší „univerzitní mozky“. Allenovi příbuzní včetně jeho manželky, a po určité době snad i on sám, prý tehdy předpokládali, že se z něj stane autor seriózních děl.

V roce 1956 začal Woody Allen psát a režimovat skeče pro velkolepou divadelní show, která vznikala a byla uváděna ve městě Tamiment, kam na léto jezdívala bohatší židovská klientela. Na této kabaretní show se Allen podílel celkem tři sezony, což mu otevřelo dveře k tehdejší nejzářivější hvězdě televizní zábavy Sidu Caesarovi a dalším slavným komikům. V té době již jeho honorář činil 1700 dolarů týdně, Allen však paradoxně začal svět televizní zábavy pomalu opouštět a stále více se toužil věnovat divadlu. Jedním z impulzů k tomuto kroku prý bylo seznámení se s hrami Eugena O'Neill, jejichž velkým obdivovatelem je Allen dodnes. Ztráta zájmu o práci na televizních pořadech vedla ke stále větším absencím a nakonec až k Allenovu propuštění. V roce 1960 tak Woody Allen přestal působit jako autor vtipných monologů a skečů psaných pro jiné komiky a začal svá díla na jevišti interpretovat sám.

Traduje se, že k tomuto doslova přelomovému kroku přiměli plachého a introvertního Allena dva producenti, a sice Jack Rollins a Charles H. Joffe (oba Allena provázeli dlouhá léta jako producenti jeho filmů – Rollins s ním spolupracuje dodnes, Joffe s Allenem spolupracoval až do své smrti v roce 2008). Tito dva muži totiž v Allenovi jako první rozpoznali nevšední komický talent (a samozřejmě také budoucí bohatý „zdroj“ příjmů). Allen se prý nechal přemlouvat dlouho, ale nakonec pochopil, že skeče, které píše, bude nejlépe ze všech interpretovat jedině on sám. Jeden z jeho producentů později na nesnadný proces Allenova přesvědčování, aby vystoupil před živým publikem, vzpomínal takto: „Byl to ten nejplašší člověk, jakého jsem kdy viděl. Normální člověk, který dělá to, o co se pokoušel, začne v pat-

nácti nebo šestnácti a má chuť hrát. Woody nic z toho neměl. Žil ve sterilním prostředí se svým psacím strojem. A najednou po něm chceme, aby to udělal. Protože se nám zdálo, že má v sobě něco zábavného, čím by mohl oslovit.“ Jak se vzápětí ukázalo, rozhodně se nemýlili.

Kabaretní komik „na stojáka“ a vstup do světa filmu

Woody Allen nejprve vystupoval zdarma v několika klubech, kde se provozovala tzv. stand up comedy (u nás je tento umělecký žánr známý z pořadu stanice HBO *Na stojáka*), což je vlastně typ komické „one man show“, ve které je účinkující zároveň autorem a baví publikum obvykle pečlivě vypointovaným vyprávěním komického monologu, vtipů nebo glos (svou úrovní je však často velmi vzdálená pochybné kvalitě našich „bavičů“). Na začátku Allenova prvního vystoupení jej prý musel jeden z jeho producentů před obecenstvo doslova vystrčit, aby se jeho „křest“ před publikem vůbec mohl uskutečnit. Ohlas na Allenovo první vystoupení však byl kladný, a tak se Allen stal komikem, který vystupoval v několika klubech, kde interpretoval monology, které si předtím sám napsal. Trvalo mu prý dva roky, než se cítil natolik jistý, že začal před diváky improvizovat.

Proměna nadějného spisovatele v kabaretního komika však nebyla Allenovým blízkými přijímána příliš dobře – jeho rodiče byli proti, a dokonce dávali synovi najevo, že se za jeho započatou „šaškovskou“ kariéru stydí, i jeho manželka byla touto skutečností zaskočena. Zvláště když se dozvěděla, že Allen používá některé společné manželské zážitky jako základ pro své komické monology. Jejich vztah se začal rozpadat (což Allena mj. přivedlo do prakticky trvalé péče psychoanalytiků – a tedy k důvěrnému kontaktu s dalším oblíbeným inspiračním zdrojem) a nakonec v roce 1962 skončil rozvodem. Přibližně v té době se Woody Allen seznámil se studentkou politikologie a herečkou Louise Lasserovou, do které se okamžitě zamiloval a kterou si v roce 1966 vzal za svou druhou manželku.

Louise Lasserová pocházela z velmi zámožné newyorské rodiny a měla pro jeho další tvorbu značný význam. Woody Allen o tom později napsal: „S Louise se ze mě stala lidská bytost. Její přínos pro můj život byl důležitý a trvalý. Během let, kdy jsem byl s ní, jsem prodělal proměnu ze spisovatele na humoristu. Předtím jsem byl pouze někým žijícím v Brooklynu, kdo se přestěhoval do New Yorku, a neznal jsem nikoho jiného než svou ženu Harlene. Vedle Louise jsem přijal man-

hattanské občanství. Měli jsme přátele. Byla to ona, kdo mě dostal do kontaktu se životem města jako osobu, ne jako někoho, kdo se pokouší otevřít si cestu.“ Tehdy také slavil první významnější úspěchy i jako komik – to když začal účinkovat v televizi a v několika prestižních kabaretech a klubech. V jedné recenzi na jeho vystoupení bylo napsáno: „Je to ten nejzajímavější komik, jaký se po dlouhé době objevil. Je to chaplinovská oběť s výstředním smyslem Perelmana [Sidney Joseph Perelman, slavný americký humorista, spisovatel a scenárista, který psal úspěšné ztřeštěné skeče a komedie, v nichž rafinovaně využíval i prvky z tzv. vysokého umění a filozofie – pozn. aut.] a způsobem řeči Morta Sahla [slavný americký komik narozený v Kanadě, který proslul především politickou satirou a ironickými komentáři na aktuální dění – pozn. aut.], třebaže záměrně nemluví o současnosti.“

Další pochvalné reakce, které vyzdvihovaly zejména Allenovu originalitu, rafinovanost a poměrně značnou intelektuální náročnost jeho humoru, následovaly spolu s tím, jak pozvolna krystalizovala podoba Allenova směšného, roztržitého a popleteného, ale zároveň v mnohém tragického antihrdiny, do něhož se na jevišti a později i na filmovém plátně zpravidla převtěloval. Jeden kritik tuto „allenovskou postavu“ charakterizoval takto: „Je to ubohá figurka, něco mezi dojímavým a komickým chlapičkem, fňukající mluvkou, který neustále debatuje o otázkách morální a filozofické povahy všeho druhu. Postava se srdcem a vědomím na dlani, která okořeňuje konverzaci citáty Kierkegaarda a Kanta: bystrý a neškodný maskot inteligence.“ Vytvořil pozoruhodnou tragikomickou postavu, která měla jednoznačné autobiografické rysy a zároveň jako by v sobě obsahovala všechna typická traumata obyvatele moderního amerického velkoměsta. Vznikla postava neurotického, hypochondrického a paranoidního obrýleného mužička zmítaného sexuálními obtížemi a touhami, který se utápí v sobě samém a marně hledá odpovědi na všední, pro něj však neřešitelné události v dílech Freuda a jiných velikánů. Vytvořil vlastně jakousi moderní variaci na Quijota neboli rytíře smutné postavy, ponechaného napospas betonové džungli velkoměsta a moderní doby, které nerozumí a ani rozumět nechce. Tato postava neurotického intelektuála (údajně poměrně značně vzdálená skutečné osobnosti Woodyho Allena, i když společné rysy samozřejmě existují a bylo o nich již hodně napsáno v různých biografiích) se postupně stala samostatným a mistrně zvládnutým komickým typem zařaditelným po bok Tuláka Charlieho Chaplina i Friga Bustera Keatona.

*Dušan Sítek, Radek Valenta, Simona Vrbická,
Jan Teplý, Henrieta Hornáčková a Ivana Jirešová*

Woody Allen se mezi newyorskými komiky rychle stával pojmem a také jakýmsi zrcadlem New Yorku – zejména jeho vzdělané a bohaté, ale věčně nespokojené paranoické vrstvy. Od roku 1962 se v televizi objevoval již pouze sporadicky a věnoval se převážně živým vystoupením. Byl tehdy tak populární, že mohl absolvovat samostatné turné po Spojených státech. Ne všude se sice setkal s pozitivním ohlase, protože jeho velkoměstsky a intelektuálně orientovaný humor hledal na provinčních štacích diváka jen velmi obtížně, ale kontakt s různými druhy publika byl pro Allena nepochybně velmi cenný. Aby získal ještě větší popularitu, účinkoval také v několika reklamách (mj. na vodku Smirnoff) a v televizní „skryté kameře“, kde v několika epizodách vystupoval jako jedna z „návnad“ lákající své „oběti“ do absurdních situací.

V roce 1965 si Woodyho Allena na jednom z večírků, kde vystupoval, všiml jeden z nejvýznamnějších filmových a divadelních producentů té doby Charles K. Feldman, který mu nabídl, aby napsal filmový scénář. Woody Allen nabídku přijal a napsal scénář k potřeštěné komedii *Co je nového, kočička?* (What's New Pussycat?), ve které v hlavních rolích excelovali Peter Sellers a Peter O'Toole, v jedné z rolí se objevil i samotný Woody Allen. Natáčení filmu však provázely časté spory, protože producent Feldman do Allenova scénáře často a někdy i dosti nevybíravě zasahoval, aby dal co nejvíce prostoru hlavním hvězdám Sellersovi a O'Tooleovi. Kasovní úspěch filmu byl sice obrovský a Allen se díky němu stal slavným, sám jej však za zdařilý nepovažuje. Své pojetí komiky se pokusil využít v dalším filmu, parodii na druhořadé „akční“ filmy, která nikoliv náhodou evokovala název filmu *Co je nového, kočička?* Druhý film, na kterém se Allen podílel nejen jako scenárista, ale i jako režisér, nesl název *What's Up, Tiger Lily?* (What's Up, Tiger Lily?) a jednalo se o kombinaci velmi špatného japonského akčního filmu s novou zápletkou. Film měl premiéru v roce 1966 a byl naprostým propadákem. Ve stejném roce se však Allen podílel na dalším kasovním trháku – a sice na slavné bondovce *Casino Royale* (Casino Royale), ke které napsal scénář a hrál v ní zvrhlého synovce Jamese Bonda Jimmyho.

Autor divadelních her a povídek

V té době se Allen začal prosazovat rovněž jako autor divadelních her. Již v roce 1960 se sice podílel na libretu nepříliš úspěšné hudební revue *Od A do Z* (From A to Z), spolu s ním si zde svůj autorský debut odbyli pozdější slavný libretista Fred Ebb (mj. jeden z autorů muzikálů *Chicago*, *Kaba-*

ret nebo *Řek Zorba*) a neméně slavný skladatel Jerry Herman (mj. autor hudby a textů písní k muzikálu *Hello, Dolly!*), nicméně jeho plně autorská divadelní prvotina pochází z roku 1965 a nese název *Nepijte tu vodu!* (*Don't Drink the Water*). Pro české publikum je jistě zajímavé také to, že její děj je zasazen do nejmenované střeoevropské země nápadně připomínající Československo poloviny šedesátých let. Jedná se o bláznivou komedii, o níž její autor řekl: „Mojí jedinou ambicí je, aby se lidé smáli tak, že se bude muset přerušit představení, aby mohli znova popadnout dech.“ Úspěch hry byl značný a nakonec se na Broadwayi hrála celých osmnáct měsíců. V roce 1969 se dočkala i nepříliš úspěšné filmové verze a v roce 1994 mnohem zdařilejší televizní verze, kterou režíroval sám Allen. Hra měla svou československou premiéru v roce 1991 v Činoherním studiu v Ústí nad Labem.

V roce 1968 napsal Woody Allen svou druhou divadelní hru, která se zařadila mezi jeho nejznámější díla vůbec, a sice komedii *Zahraj to znovu, Same* (*Play It Again, Sam*). Hra je poctou a zároveň divadelní parafrází slavného filmu *Casablanca*, v níž neúspěšnému kritikovi Allanu Felixovi radí Humphrey Bogart, jak získat přízeň něžného pohlaví. V newyorském premiérovém obsazení hráli hlavní postavy Woody Allen, Diane Keatonová a Tony Roberts a inscenace se dočkala neuvěřitelných 453 repríz. Podle této divadelní hry vznikl v roce 1972 slavný stejnojmenný film v režii Herberta Rosse. Mimořádně důležité bylo setkání s vynikající herečkou Diane Keatonovou, která hrála v řadě Allenových filmů a po jistý čas byla i jeho milenkou a později blízkou přítelkyní. Hra *Zahraj to znovu, Same* měla československou premiéru v roce 1986 v Divadle J. K. Tyla v Plzni.

V pořadí třetí Allenova celovečerní hra je z roku 1981 a nese název *Plovoucí žárovka* (*The Floating Light Bulb*). Inscenace byla sice nominována na dvě prestižní divadelní ceny Tony, dosáhla však pouze 69 repríz. U nás tato hra dosud uvedena nebyla. Zatím poslední Allenova divadelní hra nese název *Vzpomínka z druhé ruky* (*A Second Hand Memory*), která byla v autorově režii inscenována na Broadwayi v roce 2004. V průběhu devadesátých let se Allen také zabýval převedením svého filmu *Výstřely na Broadwayi* do muzikálové podoby, světlo světa však spatřila prozatím jen činoherní adaptace od Douglase McGratha, jejíž provozování však Woody Allen později zakázal. Do divadelní podoby byly adaptovány dva Allenovy filmy – *Sex noci svatojánské* (česká premiéra se uskutečnila v pražském Činoherním klubu v roce 1993) a *Prokletí nefritového (žlutozeleného) škorpióna* (česká premiéra se uskutečnila v Divadle Na Jezerce v roce 2005).

Pozoruhodné jsou také Allenovy jednoaktové hry. Z roku 1975 pocházejí hned dvě jednoaktovky – hra *Bůh* (God), která byla v Československu poprvé uvedena v roce 1990 ve Studiu Ypsilon, a *Smrt* (Death), inscenovaná ve stejném roce v československé premiéře v ostravském Divadle Petra Bezruče. V roce 1995 byla na Broadwayi uvedena další Allenova jednoaktová hra, a sice *Central Park West* (Central Park West), kterou v roce 2000 v české premiéře nastudovalo poloprofesionální Divadelní studio Neklid. V roce 2003 byly v rámci jednoho večera v jednom off-broadwayském divadle uvedeny dvě jeho jednoaktové hry – *Old Saybrook* a *Riverside Drive* (u nás poprvé inscenované v Divadle Bez zábradlí v roce 2010 pod názvem *2x Woody Allen*).

Na počátku sedmdesátých let se Woody Allen prosadil také jako autor pozoruhodných povídek, které nejprve průběžně vycházely v různých novinách a časopisech. V roce 1972 jejich výběr vyšel ve sbírce povídek pod názvem *Vyřídít si účty* (Getting Even). V roce 1975 ji následovala druhá povídková kniha s titulem *Bez peří* (Without Feathers), jejíž součástí byly kromě patnácti povídek i dvě již zmíněné divadelní aktovky *Smrt* a *Bůh*. V roce 1980 vyšel další Allenův povídkový výběr *Vedlejší příznaky* (Side Effects) a zatím poslední povídkový soubor s názvem *Čirá anarchie* (Mere Anarchy) byl vydán v roce 2007.

První období Allenovy filmové tvorby – komedie

První smlouvu na film, ke kterému měl napsat scénář, hrát v něm a také jej sám režisovat, získal Woody Allen v roce 1968. Byla to bláznivá komedie *Seber prachy a zmiz* (Take The Money and Run) o jednom popleteném zlodějíčkovi. Film měl premiéru v roce 1969 a i přes kritické výhrady producentů filmového studia, které si film objednalo, slavil u diváků úspěch. Sukces filmu podnítil zájem filmových studií o Allenovu tvorbu a nabídky na spolupráci se začaly hrnout. V osobním životě však pro Allena rok 1969 příliš šťastný nebyl – toho roku totiž skončilo jeho manželství s Louise Lasserovou rozvodem.

V roce 1971 natočil ztřeštěnou komedii se satirickým podtextem *Banání* (Bananas). Film parodující mj. diktátorské režimy Latinské Ameriky měl opět značný divácký úspěch, a tak Woody Allen v roce 1972, bezprostředně po dokončení natáčení filmu *Zahraj to znovu, Same*, natočil další film – dnes již kultovní bláznivou komedii *Všechno, co jste kdy chtěli vědět o sexu, ale báli jste se zeptat* (Everything You Always Wanted to Know About Sex, But Were Afraid to Ask). Film, který je vlastně vtipnou variací na tehdy oblíbený knižní titul zabývající se

populárně-vědeckou formou různými otázkami ohledně sexu, ovšem navzdory všeobecnému očekávání diváky nezaujal. Ve Spojených státech skončila jeho distribuce finančním neúspěchem, a mezi konzervativněji naladěnými diváky dokonce vyvolala velkou vlnu pobouření. Koneckonců sám Allen o filmu řekl: „Obsahuje všechny extravagantní myšlenky, které jsem měl o sexu, včetně některých, jež vyústily v můj vlastní rozvod.“ Allen po tomto debaklu prý přemýšlel i o konci své filmářské kariéry. V Evropě ale diváci Allenův svérázný humor přijali mnohem lépe a to rozhodlo o tom, že mohl v roce 1973 natočit svou další komedii – *Spáč* (Sleeper). Původně mělo jít o náročnou čtyřhodinovou podívanou, kde měli diváci nejprve sledovat osudy hlavního hrdiny v současném (rozuměj tehdejší) New Yorku až do okamžiku, kdy byl zmrazen, a po přestávce měli přihlížet jeho vyrovnávání se s budoucností po jeho rozmrazení. Nakonec však byla po dlouhých debatách natočena pouze druhá část a ze *Spáče* se stala originální futuristická komedie, která byla zároveň poctou Chaplinovu filmu *Moderní doba* (Modern Times, 1936).

V roce 1975 natočil Allen pozoruhodný film *Láska a smrt* (Love and Death). Opět se sice jednalo o bláznivou komedii, ale tentokrát velmi rafinovanou – pohrávala si totiž s láskou a obdivem s klasickou ruskou literaturou a obsahovala také velmi nostalgická místa. Nebyla výsměchem klasickým příběhům, ale jejich originální parafrází, a i když se odehrávala v době napoleonských válek, jednoznačně mířila do citově vyprahlé současnosti. Komedie *Láska a smrt* byla prvním filmem, který dokázal, že Allenova touha prosadit se nejen jako komik, ale také jako autor a režisér filmů se závažnějším obsahem má své opodstatnění. Jeho další tvorba to měla jen potvrdit.

Druhé období Allenovy filmové tvorby – tragikomické generační filmy

Zlomovým filmem byla bezesporu *Annie Hallová* (Annie Hall) z roku 1977. Allen zde vytvořil neobyčejně niterný, sugestivní a trpký obraz své generace a celé jedné epochy, kterým definitivně končí Allenova raná tvůrčí etapa, v níž se představil především jako originální komik a komediograf. Allen o tom později řekl: „*Annie Hallová* byl pro mě velmi důležitý film, protože byl mnohem realističtější než to, co jsem dělal ve svých předchozích snímcích, u kterých mi záleželo pouze na tom, aby byly vtipné. (...) Byl to film mnohem skutečnější, byl mnohem více o lidských bytostech. Proto nemůže být zábavný jako mé předchozí filmy.“ Film *Annie Hallová* má nápadně nehollywoodský charakter a je natočen brilantní, pečlivě promyšlenou tech-

nikou střídající různé filmařské styly a postupy. Allen díky němu přestal být vnímán jako tvůrce inteligentní a kultivované zábavy a začal být považován za jednoho z nejpozoruhodnějších režisérů své generace. Snímek *Annie Hallová* se stal ve Spojených státech společenským fenoménem a získal čtyři Oscary (za nejlepší scénář, režii, nejlepší ženský herecký výkon v hlavní roli a film) a během jediného roku vydělal více než 30 milionů dolarů.

V roce 1978 se Allen pokusil navázat na úspěch *Annie Hallové* a ještě více se vymezit vůči hollywoodskému „střednímu proudu“. Tímto pokusem byl film *Interiéry* (Interiors) – jednalo se o první Allenův skutečně dramatický snímek a o jeho první film, který režíroval a ve kterém zároveň nehrál. Woody Allen o tomto filmu řekl: „*Interiéry* byly tím, co jsem chtěl dělat, a tím nejlepším, co jsem v té době mohl udělat. Chtěl jsem začít pracovat na dramatických filmech. Nechtěl jsem na nich pracovat většinu času, ale chtěl jsem, aby tvořily část mé produkce. A nebyl jsem připraven začít něco, co zůstane na půli cesty. Nebyl jsem ochoten dělat trochu drama či konvenční drama. Chtěl jsem nejušlechtilější formu dramatu. A jestliže jsem neuspěl, tak jsem neuspěl. Na tom nezáleží.“ Úspěch tohoto bergmanovsky laděného filmu nebyl velký, a kritika se o něm dokonce vyjadřovala jako o Allenově neúspěšném pokusu napodobit velké filmové vzory. Film *Interiéry* však přesto zahájil sice nepřilíš početnou, ale nepřehlédnutelnou řadu Allenových dramatických snímků. Za zmínku také stojí, že v souvislosti s uvedením *Interiérů* do kin Woody Allen s konečnou platností zakázal evropským distribučním společnostem, aby měnily názvy jeho filmů a zároveň aby byly jeho filmy přerušovány reklamami (čímž vlastně zamezil promítání svých filmů v komerčních televizích).

Dalším snímkem, který pokračoval v linii zahájené *Annie Hallovou*, byl v roce 1979 film *Manhattan* (Manhattan), ve kterém režisér a jeho dvorní kameraman Gordon Willis vzdali na netradičním černobílém materiálu hold New Yorku. Film je jakýmsi druhým dílem *Annie Hallové* – je tragikomickou sondou do neurotického života jeho obyvatel a také pokusem o „obranu kultury“ před nevybíravými a všudypřítomnými komerčními tlaky. Allen o filmu před jeho uvedením do kin řekl: „Snažím se vylíčit omyly americké kultury a zkoumám, proč lidé ve Spojených státech mají peníze, vzdělání a mnoho dalšího, a přesto nejsou šťastní. Naše televize, naše hudba, většina našich filmů a naše architektura mají tak špatnou úroveň jako náš starý odpad. Je to škoda, protože s peněží a technickými znalostmi, které máme, bychom mohli mít elitní kulturu. Ale zblbli jsme kvůli drogám, bezcitné televizi, kvůli našim expresním stravovacím řetězcům, naší zmechanizované sexualitě a imbecilitě našich

politiků.“ Allenova nejistota však byla před uvedením jeho zřejmě nejslavnějšího a nejobdivovanějšího snímku značná – traduje se, že chtěl dokonce těsně před premiérou film od filmového studia odkoupit a zničit a že jej až po delší době jeho producenti přesvědčili, že jde o velký a kvalitní snímek. Úspěch *Manhattanu* byl skutečně značný a obzvlášť ve Spojených státech dnes patří do zlatého fondu kinematografie. Stojí též za zmínku, že Allen dostal od filmového studia Orion vlastní střížnu a ateliéry na Park Avenue, kde od té doby vznikaly jeho další filmy. Na tehdejší dobu to byly zcela nadstandardní podmínky pro práci, ale podle některých kritiků paradoxně vedly ke stále většímu rutinérství, jak se jeho dílo postupně uzavíralo do podobného okruhu témat a filmového jazyka. Snaha přinášet i za těchto okolností vždy něco nového a nečekaného, která Allenovy filmy v jeho filmářských začátcích proslavila, se však naštěstí nikdy zcela nevytratila.

Následující film *Vzpomínky na hvězdný prach* (Stardust Memories) z roku 1980 byl pozoruhodným pokusem navázat na další Allenův velký filmový vzor, a sice na Federica Felliniho, konkrétně na jeho slavný film *8 1/2* (8 1/2). Allen se v tomto filmu s překvapivou otevřeností vyznal ze svého strachu a ze svých obav, které pramenily zejména z toho, že je jako tvůrce neustále publikem i producenty tlačeni ke kompromisům a nucen zapírat sám sebe. Značně autobiografický, dějově neobyčejně složitý a místy surrealisticky laděný film však vyvolal vlnu rozhořčení mezi Allenovými kritiky i obdivovateli, kteří se cítili *Vzpomínkami na hvězdný prach* uraženi. Allen o snímku řekl: „Vzpomínky jsou vážná a surrealistická, velmi, velmi surrealistická komedie. Je mnohem vážnější než *Manhattan* a také otevřenější. Není to film, který se odehrává v kavárnách, na ulicích a v muzeích nebo který by líčil skutečný život tak, jak ho známe. Všechny dekorace se postavily pro tuto surrealistickou věc (...), která je velmi vážná. Protože film svým způsobem představuje duševní stav člověka.“ Tímto snímkem fakticky končí druhá a z uměleckého hlediska pravděpodobně zatím nejambicióznější etapa filmové tvorby Woodyho Allena.

Třetí období Allenovy filmové tvorby – vrcholná díla s Míou Farrowovou

Další film Allen natočil po dvouleté přestávce v roce 1982 a pokusil se v něm originálně spojit svou zálibu v komediích i svá dramatická díla. Film se jmenoval *Sex noci svatojánské* (A Midsummer Night's Sex Comedy) a byl jakýmsi dárkem pro Allenu novou životní partnerku, herečku Miu Farrowovou,

*Ivana Jirešová, Dušan Sitek,
Jan Teplý a Henrieta Hornáčková*

se kterou začal žít na jaře roku 1980. Zároveň však byl dalším Allenovým pokusem vystoupit ze své zavedené škatulky a opět překvapit publikum něčím novým a nečekaným. *Sex noci svatojánské*, který vypráví o milostném třeštění a manželských radostech a strastech, je vlastně originální variací na Bergmanův film z roku 1955 *Úsměvy letní noci* (Sommarnattens Vende) a na Shakespearovu komedii *Sen noci svatojánské* (A Midsummer Night's Dream).

Diváci však tento snímek příliš nezaujal. Allen k tomu později v jedné své vzpomínce poznamenal: „Jeden kritik, kterému se velmi líbí má práce, řekl, že je to jediný povrchní film, který jsem kdy v životě natočil. Byl to Richard Schickel z časopisu *Time*. Ale já jsem chtěl, aby *Sex noci svatojánské* byl lehký. Chtěl jsem pouze malé intermezzo mezi smíchem. Vůbec netvrdím, že to byl geniální film, ale jeho atmosféra tady ve Spojených státech nikoho nezajímá. Pro mě byl velmi dobrý. Při natáčení jsem se velice bavil. Chtěl jsem udělat s venkovem to, co jsem udělal s New Yorkem v *Manhattanu*. Chtěl jsem ho ukázat v celé jeho kráse.“ I z tohoto důvodu film místy působí bezmála impresionistickým dojmem, a proto se Allen téměř úplně vzdal své „obvyklé“ postavy městského neurotického intelektuála. Venkov jinak Allen na rozdíl od Mii Farrowové bytostně nesnášel a považoval jej v podstatě za nepřátelské prostředí. Dokonce prý v roce 1979 v jednom rozhovoru prohlásil, že by „raději zemřel, než žil na venkově“. Možná i proto jeho pokus o vystihnutí bukolické atmosféry venkova publikem ve Spojených státech ani v Evropě příliš nadšeně přijat nebyl a film dnes patří mezi nejméně známá Allenova díla. Mnohem úspěšnější je jeho divadelní adaptace, jejímž autorem je německý překladatel a dramatik Jürgen Fischer, která se s velkým ohlasem hrála a hraje po celé Evropě.

Partnerství s Miou Farrowovou podstatným způsobem ovlivnilo Allenovu další filmovou tvorbu. Farrowová, která ještě před seznámením s Woodym Allenem zazářila v jednom populárním televizním seriálu, hrála v několika inscenacích Královské shakespearovské společnosti a také v několika snímcích, mj. hlavní roli v Polanského filmu *Rosemary má dítětko* (Rosemary's Baby, 1968) nebo v Claytonově filmu *Velký Gatsby* (Great Gatsby, 1974), byla a je obdivuhodnou, ale komplikovanou osobností. Farrowová pochází z velmi bohaté a katolicky založené rodiny s irskými kořeny a v době jejího seznámení s Allenem měla na starost již šest dětí (tři biologické a tři adoptované sirotky asijského původu). Prošla také dvěma nepříliš úspěšnými manželstvími – poprvé se ve svých jedenadvaceti letech vdala za

slavného zpěváka Franka Sinatru a podruhé za hudebního skladatele Andrého Previna. Její vztah s Woodyem Allenem sice nikdy neskončil manželstvím, ale až do bouřlivého rozchodu obou partnerů v roce 1992 se různým způsobem prolínal s jejich společného filmařskou prací (Farrowová téměř po celou dobu trvání jejich vztahu pracovala výhradně s Allenem, ostatní nabídky ke spolupráci odmítala). Partnerské a pracovní spojení Mii Farrowové a Woodyho Allena dalo vzniknout řadě pozoruhodných filmů, ve kterých se režisér mohl opřít o nevsední herecké schopnosti své životní partnerky, o níž jednou řekl: „Zdá se, že je – a ona prostě je – schopná udělat, oč je žádána. Jestliže jí řeknu, ať zahraje nasmělou představitelku z *Purpurové růže z Káhiry* či hloupou prodavačku cigaret ve *Zlatých časech rádia*, jde a udělá to. Pokud ji požádám, aby se chovala nepříjemně, udělá to. Jestliže se jí řekne, aby zahrála něco sexy, udělá to. Je to sladká osoba. Přejde na plac a začne klidně šít, pak si nasadí paruku a sluneční brýle nebo cokoliv a je schopná křičet jako d'áblem posedlá, zabodnout člověku nůž do nosu ... a pak si jde znovu odpočinout k ručním pracím, obklopena svými sirotky.“

Partnerské soužití Allena a Farrowové však zřejmě tak docela bez komplikací nebylo. Allen o tom v jednom rozhovoru řekl: „Mia pro mě představovala radikálně odlišný druh zkušenosti, neboť převládajícím faktorem byla rodina. (...) Vnesla do mého života dosud neznámou smysluplnou dimenzi. Nicméně máme tak málo společného, že nás to konstatování vždy udiví. (...) Ona má optimistický a pozitivní přístup k životu, můj postoj je naprosto pesimistický a negativní. Jí se líbí newyorský West Side, mně se líbí East Side. Bez jakéhokoliv traumatu vychovala bez teploměru devět dětí. Já si měřím během dne teplotu každé dvě hodiny.“ Partnerství hypochondrického a v nejistotách se utápějícího Allena s prakticky orientovanou a přitom éterickou ženou ovšem bylo dlouho pro obě strany velmi produktivní.

Zpravidla s odstupem jednoho roku tehdy Allen natáčel filmy, v nichž hrála právě Mia Farrowová, nutno dodat, že jí role byly psány přímo na tělo. Tyto filmy jsou obvykle považovány za díla Allenovy tvůrčí zralosti. Nepokoušejí se experimentovat ani šokovat za každou cenu, ale současně nerezignují na nic, co Allenovu tvorbu odlišuje od ostatní filmové produkce. Jejich námětem jsou většinou velmi osobní až vsední lidská témata, která se však často prolínají s tématy celospolečenskými; jsou to filmy zábavné, zabývající se záležitostmi známými z běžného života, zároveň však kritické k modernímu způsobu života a v tom nejlepší smyslu moralizující. Woody Allen o svém tehdejšímu přístupu k filmu řekl: „Když jsem

viděl, že jsou lidé na mých filmech šťastní, začal jsem být šťastný i já. Byla to otázka osobních hodnot. Když jsem byl dítě, myslel jsem si, že nejdůležitější věcí na světě je kachní polévka, jak to napadlo také bratry Marxovy nebo Charlieho Chaplina. Později, když člověk zestárne, city se prohloubí a věci dostávají hodnotu. Když jsem na začátku dělal komedie, záleželo mi pouze na tom, abych lidi rozesmál, od začátku do konce. Časem jsem smích obětoval.“

Po *Sexu noci svatojánské* následoval film *Zelig* (Zelig) z roku 1983 o člověku-chameleonovi, který je schopný adaptovat se na všechna prostředí, nacistické Německo nevyjímaje. Dále snímek *Danny Rose z Broadwaye* (Broadway Danny Rose) z roku 1984, který autobiograficky pojednává o nesnadném údelu kabaretních komiků a jejich producentů, ale také o touze, láskách a cynismu umělecké branže (za zmínku stojí, že podle tohoto filmu byl natočen dokonce i pornofilm s podobným názvem). V roce 1985 Allen natočil *Purpurovou růži z Káhiry* (The Purple Rose of Cairo) vyprávějící o citově strádající dívce, jež hledá únik ze surové velkoměstské reality plné odcizení ve světě filmové fikce – mimořádně originálním a vtipným způsobem se zde prolíná reálný svět se světem filmu. Film má navíc velmi melancholický nádech (a přesto, nebo snad právě proto, patří mezi Allenovy nejoblíbenější a také nejdiskutovanější filmy). Dalším snímkem byla sverázná variace na Čechovovy *Tři sestry* s názvem *Hana a její sestry* (Hannah and Her Sisters) z roku 1986. Film o lásce, nevěrách a bolestném hledání vlastního štěstí, inspirovaný rodinou Mii Farrowové, svým způsobem navázal na předchozí snímky *Annie Hallová a Manhattan*. Následující film *Zlaté časy rádia* (Radio Days, 1987) je zase úsměvnou, ale zároveň nostalgickou autobiografickou vzpomínkou na Allenovo dětství, členy jeho rodiny a na zaniklý svět newyorské periferie. Divácky nepřilíh úspěšný film *Září* (September, 1987), ve kterém herecky excelovala Mia Farrowová, byl Allenovým dalším pokusem o filmové drama a současně originální variací na Bergmanův film *Podzimní sonáta* (Höstsonaten) a Čechovovu hru *Višňový sad*. Dojemný dramatický snímek *Jiná žena* (Another Woman, 1988) vypráví o ženě kolem padesátky, která se v životě vydala špatnou cestou a nyní se pokouší svůj dosavadní život změnit. Dalším snímkem byly *Povídky z New Yorku* (New York Stories) z roku 1989. Film obsahoval tři příběhy velmi volně inspirované antickými tragédiemi a napsané Allenem, režirovali je však tři režiséři – vedle Woodyho Allena, který natočil epizodu *Oidipus dnes* (Oedipus Wrecks), vyprávějící o muži, jemuž se zjeví jeho dávno zemřelá židovská matka v obří velikosti a začne mu zasahovat do života, to byli ještě režiséři Martin Scorsese a Francis Ford Coppola.

Snímek *Zločiny a poklesky* (Crimes and Misdemeanors), rovněž natočený roku 1989, je zvláštní směsicí komedie a dramatu, ve které se Allen zabývá především svými židovskými kořeny. *Alenka* (Alice) z roku 1990 pojednává o neradostném a prázdňném životě typické představitelky bohaté americké třídy, která (podobně jako Carrollova Alenka v říši divů) nachází podivný prostor vlastní imaginace v tajuplné ordinaci doktora Yanga v newyorské čínské čtvrti. O strachu z neznáma vypráví snímek *Stíny a mlha* (Shadows and Fog, 1992), zfilmovaná verze Allenovy divadelní jednoaktovky s názvem *Smrt* (1975), který je obdivnou poctou německému expresionismu a hudbě Kurta Weilla. Posledním filmem, který vznikl během soužití Woodyho Allena a Mii Farrowové, byl pozoruhodný snímek *Manželé a manželky* (Husbands and Wives, 1992), v němž se Allen se značnou otevřeností zabýval vlastní citovou krizí a v podstatě zde předjímal krach dvacíletého partnerského vztahu s Miou Farrowovou.

Konec vztahu byl pro obě strany velmi bolestivý. Woody Allen a Mia Farrowová totiž v roce 1985 adoptovali dvě děti a v roce 1987 se jim narodil zatím jediný pokrevní potomek Woodyho Allena, syn Satchel (dnes se jmenuje Ronan Farrow). Dne 13. ledna 1992 však Mia Farrowová objevila v Allenově bytě (partneři spolu nikdy nežili ve společné domácnosti) nahé fotografie své tehdy osmnáctileté adoptivní dcery korejského původu Soon-Yi Previnové. Vypukl bouřlivý skandál, na kterém se čile přizívovala média a který byl pro obě strany sporu neobyčejně vyčerpávající (a jehož dozvuky vlastně latentně pokračují dodnes). Oba bývalí partneři na sebe vytvale podávali soudní žaloby: Allen byl Farrowovou mj. obviněn, že sexuálně zneužíval i jejich tehdy sedmiletou adoptivní dceru Dylan, Farrowová byla zase Allenem obviněna z psychické lability a z toho, že se o děti nedokáže postarat. V tisku Allen Farrowovou označil za „hysterickou rozzlobenou ženskou“ a Farrowová zase Allena za „zrádce a monstrem bez morálky“. V roce 1993 se konal soud, který skončil Allenovou prohrou (od té doby se směl vídat se svým biologickým synem pouze v režimu „zvýšeného dohledu“). Spory, tahanice a mediální přestřelky de facto skončily až v roce 1997, kdy se v té době dvašedesátiletý Woody Allen se Soon-Yi Previnovou oženil. Manželství trvá dodnes a zatím poslední Allenova rodina se rozrostla o dvě adoptované dcery.

Čtvrté období Allenovy filmové tvorby – antihollywoodské filmy

Spolu s koncem partnerství s Miou Farrowovou se Allenova tvorba dostala do své prozatím poslední fáze, ve které se Woody Allen objevuje na filmovém plátně v poněkud jiných typech postav, než jak tomu bylo v minulosti (a ve filmech natočených po roce 2003 se objevuje již pouze sporadicky). Věnuje se také mnohem více své scenáristické a režijní práci. Společným znakem těchto filmů je jejich poklidný temporytmus, vymezení se proti hollywoodskému „mainstreamu“ a pevná, do detailů promyšlená kompozice. „Filmy, které Allen natočil v posledních letech, jsou mnohem volnější, svěžejší a ostřejší než kdy jindy,“ napsal jeden z filmových kritiků a Allen tento názor, jak se nechal slyšet, sdílí také.

Prvním z těchto filmů je dějově nepříliš komplikovaná *Tajemná vražda na Manhattanu* (Manhattan Murder Mystery), natočená v roce 1993 s Allenem a Diane Keatonovou v hlavních rolích, která vypráví o milenecké dvojici, jež uniká z manželské nudy tím, že se pokouší vyřešit jistou kriminální záhadu. V roce 1994 následovala komediální gangsterka *Výstřelky na Broadwayi* (Bullets Over Broadway), která se s ironickým nadsledem zabývá zejména tématy umělecké a intelektuální prostituce ve službách showbyznysu a kýchče. *Mocná Afrodité* (Mighty Aphrodite) z roku 1995 je zábavnou variací na antické tragédie, její děj je však zasazen do New Yorku devadesátých let. Film *Všichni říkají: Miluji tě* (Everyone Says I Love You) z roku 1996 byl v kontextu Allenovy tvorby překvapivě natočený jako hudební komedie parodující svět newyorské smetánky. Černá komedie *Pozor na Harryho* (Deconstructing Harry, 1997) je velmi trpkou reakcí na mediální lynč, probíhající po soudu s Miou Farrowovou, a zároveň autobiografickou karikaturou Woodyho Allena a všech jeho neuróz, fobií, mindráků a krizí. Allen k tomuto snímku na tiskové konferenci před jeho uvedením se svým proslulým smyslem pro paradox poznamenal: „*Pozor na Harryho* je komický film, ačkoliv jeho hlavní postava je autodestruktivní, ubližuje lidem kolem sebe ... To, co se jí děje, a situace, které zažívá, jsou většinou smutné. Ale diváci se smějí, když je vidí.“ Film *Celebrity* (Celebrity) z roku 1998 paroduje touhu umělců stát se slavnými tím, že se dobrovolně zaprodají nejbanálnějšímu kýči (za zmínku stojí, že film vznikl v době sexuálního skandálu tehdejšího prezidenta USA Billa Clintona, a proto jsou v něm mnohé dvojsmyslné erotické narážky, které tuto ve své době mediálně velmi sledovanou aféru evokují). Film *Sladký ničema* (Sweet and Lowdown, 1999) patří mezi nejcitlivější filmy Woodyho Allena a poměrně drsným způsobem pojednává o počátcích

jazzu, ale také o dvojlomnosti v jazzové hudbě, umění a v životě vůbec. Kriminální komedie *Darebáči* (Small Time Crooks) z roku 2000, která je jakousi reminiscencí na Allenův raný film *Seber prachy a zmiz* – s tím rozdílem, že zlodějíček je tentokrát mnohem starší a krádežemi si chce „vydělat“ na penzi. Asi největší divácké oblíbenosti však dosáhl film *Prokletí žlutozeleného škorpióna* (The Curse of the Jade Scorpion) z roku 2001, který využívá kontrastu postav. Vtipný příběh o tajemných loupežích a setkání „béčkového“ vyšetřovatele a panovačného, leč v různých osobních krizích se utápějící manažerky se odehrává v atraktivním „mystickém“ prostředí. Ztřeštěná komedie *Hollywood v koncích* (Hollywood Ending, 2002) je zase zdařilou groteskou o dočasně osleplém režisérovi pokoušejícím se dokončit film, která však nepostrádá velmi dojemná místa. Snímek *Co koliv* (Anything Else) z roku 2003 s nadsázkou a autobiografickými prvky popisuje nenasnadnou cestu mladého spisovatele za slávou. V pozoruhodném filmu *Melinda a Melinda* (Melinda and Melinda), natočeném v roce 2004, je jeden příběh vyprávěn dvěma podstatně odlišnými způsoby – jednou jako příběh komický, podruhé jako příběh tragický. Psychologický thriller *Match Point – Hra osudu* (Match Point) z roku 2005 popisuje v překvapivě ostrých konturách příběh vraha vedeného velmi cynickou motivací. Film *Sólokapr* (Scoop, 2006) varuje úspěšné *Prokletí žlutozeleného škorpióna* a s komickým nadhledem vypráví příběh novinářky hledající tajemného vraha, do kterého se však nakonec zamiluje. Thriller *Kasandřin sen* (Cassandra's Dream) z roku 2007 je kriminálním dramatem o otázkách morálky a také o složitých rodinných vazbách. Romantické drama *Vicky Cristina Barcelona* (Vicky Cristina Barcelona, 2008) je pro změnu především filmem o vášnivém milostném trojúhelníku, nevěrách a složitém hledání sebe sama. Černá komedie *Uživej si, co to jde* (Whatever Works) z roku 2009 vypráví o stárnoucím cynickým muži, který vše a každého bez přestání kritizuje, aby se po setkání s mladou naivní dívkou rozhodl obrátit svůj život (a život své komplikované rodiny) naruby. Film *Poznáš muže svých snů* (You Will Meet a Tall Dark Stranger), natočený v roce 2010, je horkou komedií o láskách a manželství, která se znovu dotýká tématu moderní velkoměstské neurotičnosti v prostředí bohaté střední třídy. Zatím posledním filmem Woodyho Allena je romantická komedie *Půlnoc v Paříži* (Midnight in Paris), jejíž premiéra se uskutečnila 11. května 2011 na filmovém festivalu v Cannes.

V posledních letech představují filmy Woodyho Allena jakýsi protipól stále komerčněji pojímaným hollywoodským „filmovým trháčům“. Namísto oslnivých efektů, zastírajících často bezradné klouzání po povrchu,

Allen tvrdošjně a po svém natáčí autorské filmy, které usilují o provedení co možná nejpresnější sondy do mezilidských vztahů. Jeho filmy se již mnoho let nedostávají na vrcholy žebříčků prodejnosti, a tedy ani divácké popularity (kromě jiného tomu brání i Allenův zapísašlý odpor k promítání filmů v komerčních televizích a další licenční restrikce z jeho strany, kterými je neblaze proslulý). Okruh diváků, které jeho filmy oslovují, však rozhodně není zanedbatelný – a paradoxně je jich větší počet za hranicemi Spojených států než v zemi, kterou Allen tolikrát oslavil a s pochopením a láskou zesměšnil. Woody Allen k tomu jednou výstižně řekl: „Myslím, že se moje filmy líbí víc v zahraničí, protože vize filmu v mé zemi je v současné době den ode dne povrchnější. Není to problém můj, ale velkých studií. Vždy jsem točil a točím filmy pro lidi s otevřenou myslí a snažím se v nich klást velké otázky, které ovlivňují nás všechny: láska, věrnost, stárnutí a samozřejmě smrt.“

Woody Allen stále žije a tvoří v New Yorku, který opouští nerad a pouze na nezbytně dlouhou dobu. Po mediální masáži, která provázela jeho rozchod s Miou Farrowovou, se stal velmi uzavřeným a obezřetným, ve společnosti se objevuje jen zřídka. V posledních letech se také za poměrně dramatických okolností rozešel s některými svými dlouholetými spolupracovníky a přáteli, když je obvinil ze zpronevěry, nebo dokonce z manipulace s jeho osobou. Stále častěji se uchyluje k právním žalobám vždy, když má pocit, že je ohroženo jeho osobní nebo umělecké právo. I nadále je však jedním z nejvýraznějších a nejdiskutovanějších světových filmových tvůrců současnosti. V roce 2011 byla i v České republice vydána reprezentativní DVD kolekce se všemi dvaceti Allenovými filmy natočenými filmovými studií MGM a United Artists.

Ladislav Stýblo

Použitá literatura:

AIXALA, P.: *Vše o Woody Allenovi*. Praha 2008.

LAX, E.: *Hovory o filmu*. Praha 2008.

<http://www.sensesofcinema.com/2003/great-directors/allen/>

<http://www.imdb.com/name/nm0000095/>

http://broadwayworld.com/people/Woody_Allen/

Filmy a divadelní programy inscenací her Woodyho Allena

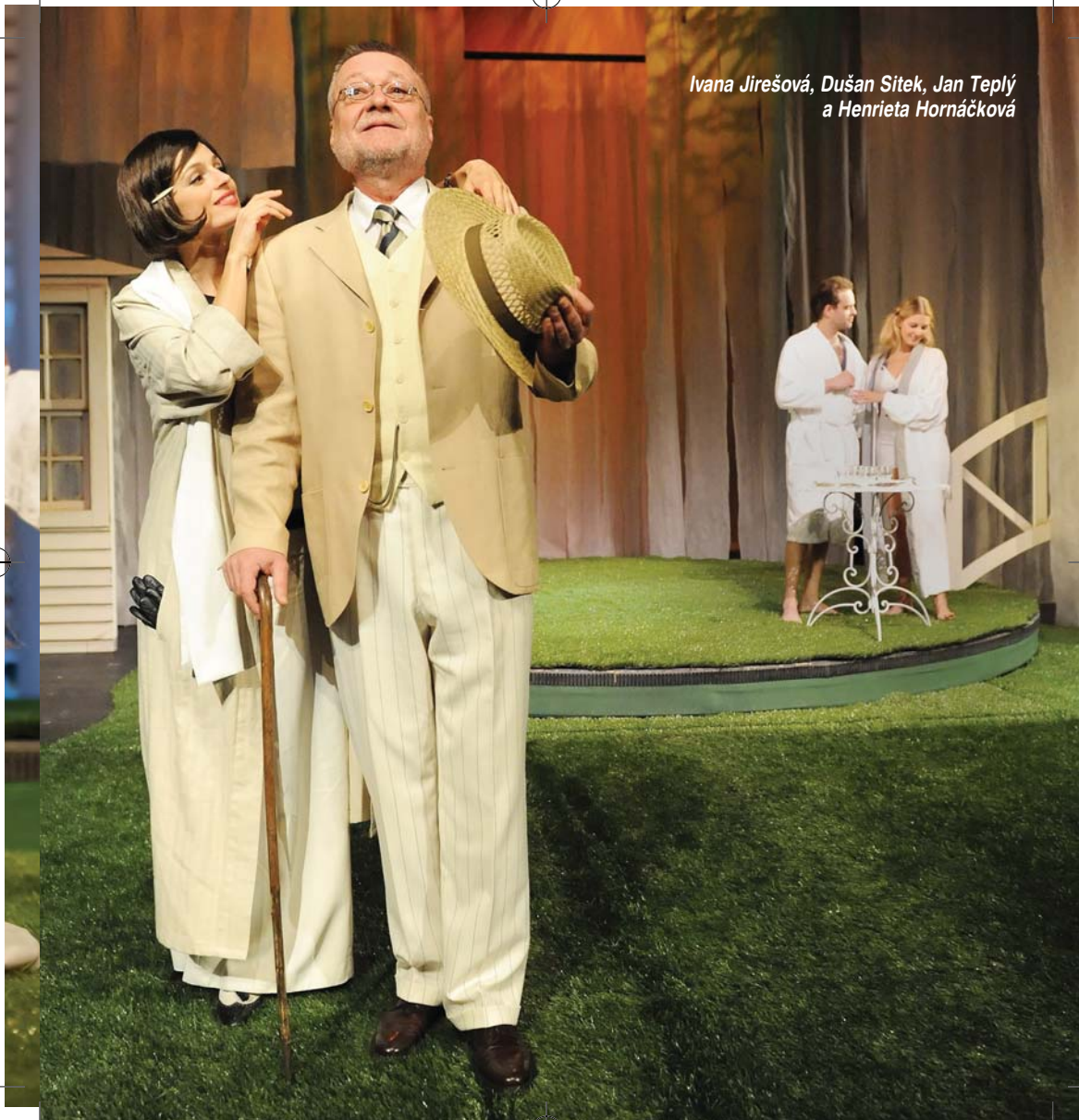
Woody Allen

*Simona Vrbická
a Henrieta Hornáčková*

*Ivana Jirešová, Dušan Sitek, Jan Teplý
a Henrieta Hornáčková*

ALLENŮV SEN O SEXU...

*Sex napětí snižuje. Láska ho vyvolává...
Woody Allen: Sex noci svatojánské*

Hra *Sex noci svatojánské* (A Midsummer Night's Sex Comedy, 1982) je především překvapivě podrobnou sondou do oblasti manželského soužití a milostných vztahů, která obsahuje četné autobiografické prvky a zároveň je plná více či méně rafinovaných odkazů na mnohá literární, divadelní i filmová díla. Je svéráznou, ale v mnohém objevnou variací na Shakespearovu nejhranější komedii *Sen noci svatojánské*, Bergmanův film *Úsměvy letní noci*, na některé Čechovovy hry, zejména pak na *Strýčka Váňu*, a na další četná díla a zdroje, mj. na renesanční a manýristickou pastorální poezii, obrazy starých mistrů a impresionistů (např. na Monetovu *Snidani v trávě*) nebo na hudbu romantických skladatelů Felixe Mendelssohna-Bartholdyho a Franze Schuberta.

Allenův film *Sex noci svatojánské* i jeho divadelní adaptace tak odkazují k několika pozoruhodným souvislostem. Například je zde ironizován Allenův vztah k venkovu a přírodě. Soužití Andrewa Hobbse, jehož ve filmu ztvárnil právě Allen, a jeho manželky Adriany, kterou ve filmu hrála Mary Steenburgenová, je tak do značné míry obrazem vztahu Woodyho Allena a jeho tehdy nové partnerky Mii Farrowové (ta ve filmu hrála postavu Ariel Weymouthové). O tom, jak jsou autobiografické prvky v *Sexu noci svatojánské* silné, svědčí také impulzy, které Allena podle jeho vlastních slov k natočení filmu inspirovaly: Mia Farrowová, která na rozdíl od svého partnera venkov milovala, totiž v té době vlastnila venkovské sídlo ve Frog Hollow, vyhlášené kalifornské zelinářské a ovocnářské oblasti nedaleko Vernonu, kam spolu s Allenem občas v létě zajížděli, a která podle Allenových vzpomínek působila jako krajina z Čechovových her a jako taková se odrazila i ve filmu *Sex noci svatojánské*. Po-někud zmatečné až neurotické chování postavy Andrewa, podobně jako jeho dětsky naivní vztah k technice a touha po objevování neviditelných světů, nacházejících se mimo běžnou realitu, je pak možné vnímat jako Allenovu ironickou sebek projekci. Také postava svůdné a přelétavé nymfy Ariel byla do značné míry inspirována skutečnou Miou Farrowovou – stejně jako ona byla schovankou v klášteře, stejně jako ona pocházela z bohaté a vlivné rodiny a působila dojmem tékavé nestálosti i neuchopitelnosti. Allen sice nikdy nepracoval jako finanční poradce, jímž je Andrew Hobbs, ale postavu úředníka z Wall Street, pokoušejícího se vyrovnat s vlastní minulostí, se složitými milostnými tužbami – a v přeneseném slova

smyslu vlastně i s přírodou jako takovou –, dovede vystihnout s neobyčejnou důvěryhodností.

Spojení takto osobně laděných motivů s klasickou Shakespearovou komedií je jedním z pozoruhodných Allenových přínosů k již po dlouhá desetiletí opakovaně otevřeným diskusím o modernosti a aktuálnosti Shakespearových her. Woody Allen totiž s úctou, láskou a obdivem použil základní témata a příběhovou konstrukci *Snu noci svatojánské*, aby je mohl přiblížit současnému divákovi. Nevydal se však cestou laciné „moderní“ aktualizace původní hry, jak se stalo v poslední době na českých jevištích nepřilíh dobrým zvykem, ale zvolil mnohem složitější a obtížnější cestu dekonstrukce původní hry, ve které našel prostor pro nový pohled na věc, jakožto i nové souvislosti. Učinil tak způsobem poměrně radikálním, takže motivy původní Shakespearovy komedie nejsou úplně snadno rozpoznatelné, nicméně existují, a důvody jejich „proměny“ jsou pro pozorného diváka velmi výmluvné a významotvorné.

Shakespearův *Sen noci svatojánské*, pocházející pravděpodobně z let 1596–1597, poskytl pro Allenův film *Sex noci svatojánské* především základní téma kouzelné (respektive čarodějné, jak navrhuje v zatím nejnovějším a velmi pozoruhodném překladu hry jeho překladatel Jiří Josek) vrcholně jarní nebo letní noci, během které se dokonale zamotají lidem hlavy a dojde k zesměšnění i ke zmatení mnohých – a rovněž k překvapivým (přestože povětšinou velmi přirozeným) proměnám několika mileneckých párů. V Shakespearově komedii se stejně jako v Allenově komedii hlavní příběh týká tří partnerských párů – jednoho manželského a dvou mileneckých. U Shakespeara se v centru hry nacházejí manželé Oberon a Titanie, kteří se utápějí v žárlivých hádkách, jejich manželství tedy není příliš funkční. Podobný manželský pár je v centru pozornosti také u Woodyho Allena, i když úředník z Wall Street a zároveň poněkud potřeštěný vynálezce Andrew Hobbs má k Shakespearově Oberonovi, obávanému, ješitnému a mocnému spoluvládci nad čarodějným Ardenským lesem, poměrně daleko, stejně jako má Adriana Hobbsová daleko k vládkyni víl, smyslné a žárlivé Titanii. Shakespearovi mladí zamilovaní – Helena, Lysandr, Demetrius a Hermie, kteří ve *Snu noci svatojánské* procházejí nesnadnou cestou vzájemného hledání a velkých zkoušek –, se pod Allenovou taktovkou proměnili v mladý pár záletného lékaře Maxwella Jordana a přinejmenším v otázkách sexu velmi nekomplikované ošetřovatelky Dulcy Fordové, v menší míře potom v pár stárnoucího profesora Leopolda Sturgise, vyznavače pragmatismu a materialismu, a éterické Ariel Weymouthové (která má ovšem něco i ze Shakespearovy Titanie – a podle všeho dokonce i z ducha Ariela, podivuhodné a nesnadno interpretovatelné postavy

ze Shakespearovy *Bouře*). Shakespearův princip, kdy jsou divákovi jednotlivé postavy střídavě sympatické a nesympatické, podle toho jak zvládají (či spíše nezvládají) své tužby a kdy se postupně každá postava zesměšní, aby byla poté „povýšena“ do důstojných poloh, přitom zůstal ve své podstatě zachován.

Největší rozdíl mezi oběma „verzemi“ spočívá v proměně „divadelního jádra“ Shakespearovy komedie, které tvoří prolínání světa lidí se světem nadpřirozených bytostí metaforicky symbolizujících přírodní děje (z divadelního hlediska se projevují zejména prostřednictvím prvků tzv. divadla na divadle). I když

Allen motiv světa nadpozemských sil ovlivňující reálný svět lidí a prolínající se s ním ve své hře zachoval, jeho charakter je zcela jiný než u Shakespeara. V Allenově komedii totiž nejde o metaforu přírodních dějů ani o poněkud folkloristický skanzen starých a nejstarších lidských představ o světě (jak je tento motiv *Snu noci svatojánské* někdy v odborné literatuře interpretován), ale spíše o Freudovu psychoanalýzu spojenou s duchařskými „novými učeními“ o pohybech energií, ovlivněnou pohledem na to, čemu by se snad dalo říci popsání místa moderního člověka ve vesmíru a v dějinách. Činy, myšlenkové i citové pohnutky Allenových postav jsou také na rozdíl od postav Shakespearových mnohem civilnější – a proto o poznání lidštější, konkrétnější a i jejich jednání je všem důvěrně známé z běžných životů. Tím sice Allenova „verze“ oproti Shakespearově ztrácí mnoho na komplikované atmosféře, metaforičnosti a „magické rafinovanosti“, získává však nové pozoruhodné rozměry: Allenův *Sex noci svatojánské* totiž kromě jiného zachycuje proměnu lidského myšlení a citovosti ve srovnání se Shakespearovou dobou. Oblíbené téma Allenových filmů, které pokládá otázku, co se to vlastně s lidmi děje v době oslnivých technických úspěchů provázených moderním cynismem a bezohledností, totiž zazní s velkou působivostí i zde. Typická je v tomto smyslu zejména proměna postavy Puka, který si ve *Snu noci svatojánské* jako rarášek pohrává s lidskými vášněmi a touhami. Úlohu Puka totiž Allen de facto přisoudil přístroji fungujícímu na způsob laterny magiky. Přístroj-Puk je v *Sexu noci svatojánské* schopný zobrazit to, čemu se v Allenově hře říká neviditelný svět (tedy vlastně svět duchů), a tím pomáhá rozpoutat nebývalé milostné třeštění a zaplétat osudy postav. Proměna Shakespearova zlomyslného skřítky v přístroj je jednou z mnoha Allenových narážek na technickou situaci a na nebezpečí, které může pro člověka vydaného mu napospas mít. Není proto náhoda, že se děj Allenova filmu odehrává na počátku dvacátého století, v době nedlouhou před apokalyptickou válečnou zkušeností, kterou snad lze ve srovnání s dneškem alespoň v některých ohledech nazvat věkem lidské nevinosti.

Některé z těchto stručně zmíněných obměn Shakespearovy komedie mají svůj předobraz také ve filmové komedii švédského režiséra a scenáristy Ingmara Bergmana *Úsměvy letní noci*. Allenův velký a obdivovaný umělecký vzor rovněž zasadil děj snímku do počátku dvacátého století a na základě několika motivů vytvořil působivou, mimořádně přesvědčivou a dodnes zábavnou komedii o milostném hledání a hrách lásky. Nevystupují zde žádné postavy, které by nebyly ze světa lidí. Sami lidé však místy parametrů nadpřirozených bytostí nabývají, což je půvabný a velmi zajímavý Bergmanův nápad. Asi nejvíce je toto splnutí lidského světa se světem nadpřirozena patrné v postavě paní Armfeldtové, která je vlastně pozoruhodnou variací Puka a která prostřednictvím zinscenovaného setkání aktérů a také silného vína (vlastně elixíru lásky) pomáhá rozpoutat kouzelné, potřestěné i hořké dění letní noci, během níž se k sobě dostanou milenecké páry, jež budou mít šanci být spolu skutečně šťastné. Bergman přitom využil některých postupů tradiční frašky, situačních komedií i staré commedie dell'arte, ale nebál se do filmu zakomponovat i řadu míst laděných spíše trpce až tragicky. Jeho Shakespearem ovlivněný a inspirovaný pohled na lásku, vztahy, city, milostná třeštění, spory i hry je zároveň nostalgickým ohlédnutím za časem našich předků, jejichž životy i situace, které zažívali, byly sice na první pohled stejné jako naše, ale ve skutečnosti naprosto odlišné...

Inspirace filmem Ingmara Bergmana byla pro Allenův *Sex noci svatojánské* mimořádně důležitá a projevila se nejen v zasazení Shakespearova příběhu blíže k současnosti, ale také razantním zcivilněním a zrealněním děje i postav. V Allenově filmu je tento posun přitom mnohem výraznější než ve filmu Bergmanově – a to paradoxně i navzdory tomu, že Allen zachoval motiv průniku reálného a „nadreálného“ světa, kdežto Bergman svou verzi *Snu noci svatojánské* těchto motivů prakticky úplně zbavil. Sledování vazeb a rozdílností mezi Bergmanovým a Allenovým filmem by však určitě vydalo na samostatnou studii.

Film *Sex noci svatojánské* se natáčel v letních měsících roku 1981 na Rockefellerově venkovské usedlosti nacházející se nedaleko New Yorku (patří tedy mezi několik málo Allenových filmů, které nebyly natočeny v New Yorku a které „přiměly“ Woodyho Allena k tomu, aby podstoupil nepohodlí při filmování v reálných exteriérech, a zároveň patří k mnoha jeho filmům, které byly natočeny jindy než na podzim, jenž je Allenovým nejoblíbenějším a nejobvyklejším obdobím pro natáčení) a jeho vznik provázely nemalé obtíže. V některých scénách dokonce místo Mii Farrowové vystupuje jako dublérka její sestra Stephanie (rovněž herečka), protože Mia údajně psychicky nevládla Allenův styl režijní práce, a tak

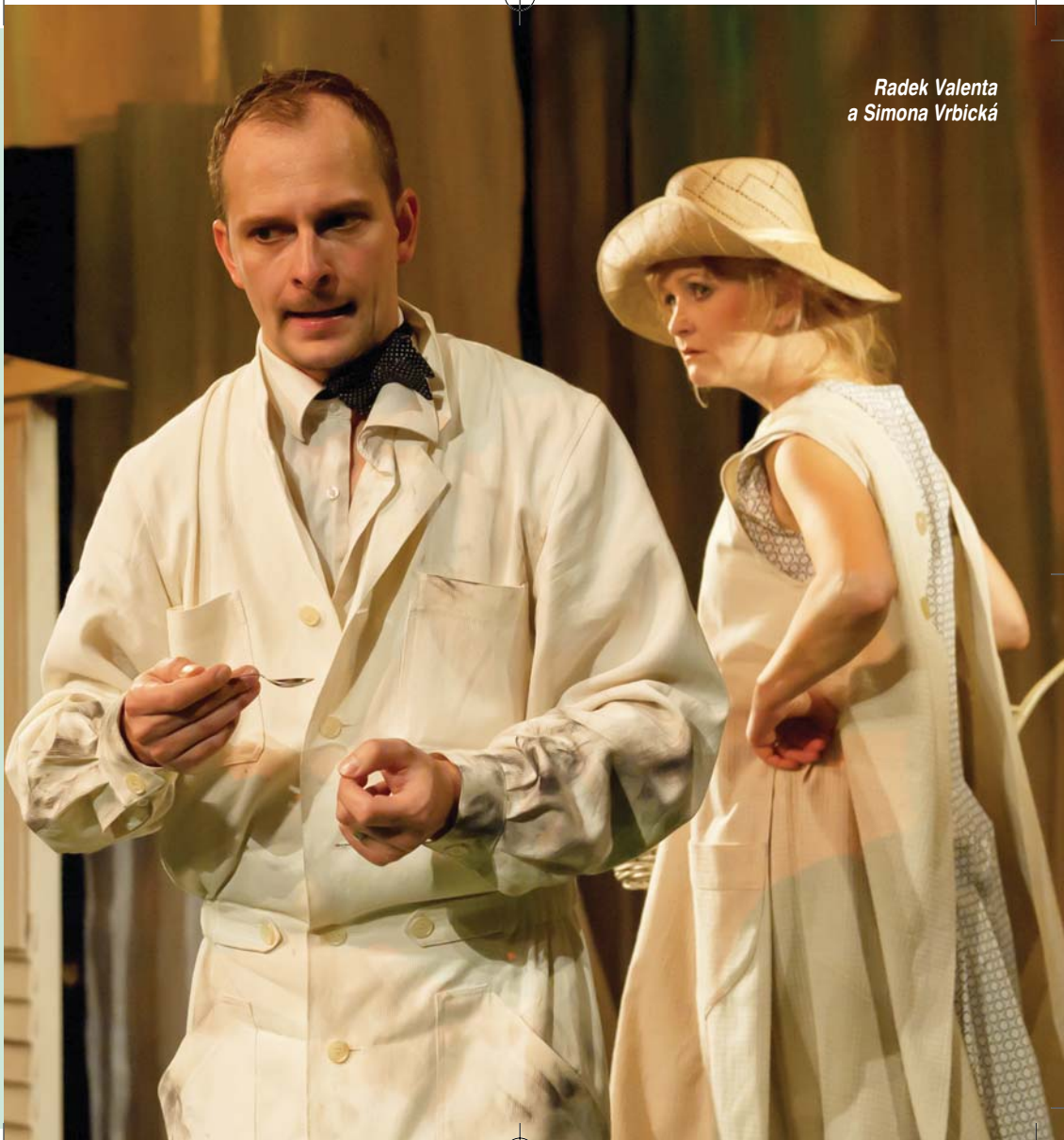

poté, co se nervově zhroutila a lékaři jí objevili žaludeční vřed, musela na čas natáčení přerušit. Jiné obtíže pak nastaly ve chvíli, kdy film zhlédli zástupci filmového studia, které vznik filmu financovalo. Zdálo se jim, že film není vůbec allenovský, respektive že příliš nepřipomíná styl bláznivých komedií, kterými se Woody Allen proslavil v počátcích své tvorby. První reakce diváků i kritiky na film byla obdobná: diváci film příliš nepřijali a ani dnes snímek nepatří mezi jeho nejznámější a nejvyhledávanější díla (což je v příkrém rozporu s Allenovým názorem, který naopak tento film řadí mezi své nejoblíbenější). Postupem času si však film své nadšené diváky našel a dnes je považován zejména za skvěle napsanou a poměrně netradičně natočenou „vztahovou komedii“ o lásce a manželství. Právě z těchto důvodů byl film s Allenovým souhlasem převeden do divadelní podoby, která slavila a slaví úspěchy po celém světě, především pak v evropských zemích, jejichž kulturnímu prostředí je podle všeho mnohem bližší než tomu zámořskému.

Jeden recenzent o filmu *Sex noci svatojánské* po jeho premiéře poněkud nespravedlivě napsal: „Žádná Allenova komedie by neměla zbytečně komplikovat život, aniž by nabídla jediný dobrý vtip. (...) Woody Allen se rozhodl hodit přes palubu všechny charakteristické znaky svých komedií, které z něj udělaly obdivovanou osobu na národní úrovni.“ A slavný kritik Stanley Kauffmann, který jinak Allenovu tvorbu přijímal spíše pozitivně, ke snímku s překvapivě malou dávkou pochopení pro souvislosti mezi filmem a Shakespeareovým dílem poznamenal: „Allen užívá tak banální pastorální motivy, jako jsou zajíček, skákající srnec nebo sova otáčející hlavou na větví, zatímco postavy diskutují pod stromem. Už chybí jenom kapka rosy v popředí, padající z listu na list.“ Právě vysmívaná atmosféra filmu, jmeně ironizující díla impresionistů i starých mistrů, a s ní spojený „nemoderní“ tok vyprávění příběhu a událostí však z dnešního pohledu působí velmi originálně a nosně. I když je zřejmé, že důvodem, proč se film i jeho divadelní adaptace dnes těší takovému diváckému zájmu, je zejména vtip a trefnost, s jakou se zde zachycují různé podoby lásky a vztahy mezi pohlavími, jsou to především rafinované vazby na další díla, které z komedie *Sex noci svatojánské* činí zábavný, mnohovrstevný, a proto v každém případě nevšední divácký zážitek.

Ladislav Stýblo

*Radek Valenta
a Simona Vrbická*

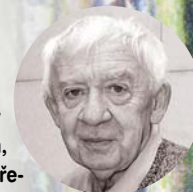

Petr Svojtka ♥ režie

Vystudoval televizní a filmovou žurnalistiku na Univerzitě Karlově (1994) a divadelní režii na DAMU (2000). Ještě během studií založil spolu s Danielem Hrbkem a Jiřím Janků Divadelní sdružení CD 94. Zde působil jako spoluautor divadelních textů a režisér (např. J. Janků, P. Svojtka: *V zajetí filmu*, D. Hrbek, J. Janků, P. Svojtka: *Narozen 28. října*, O. Wilde: *Jak je důležité mít Filipa*). Jeho poslední režii pro CD 94 byl přepis Holbergovy komedie *Jeppa z vršku*, která byla uváděna v Team Teatret v dánském Herningu. V létě roku 1997 Petr Svojtka absolvoval měsíční stáž v prestižním londýnském Royal Court Theatre, kde se setkal mj. s Haroldem Pinterem, Sarah Kaneovou a Mariem von Mayenburg. Poté pracoval jako hostující režisér na mnoha českých divadelních scénách – ve Východočeském divadle v Pardubicích (S. Lichý, O. Šrámek: *Fanfán Tulipán*, G. B. Shaw: *Člověk nikdy neví*), v Těšínském divadle (N. V. Gogol: *Ženitba*), v Městském divadle v Mostě (J.-C. Carrière: *Terasa*), v libereckém Divadle F. X. Šaldy (J. Giraudoux: *Ondina*), v Městském divadle Zlín (H. Pinter: *Zrada*), v Divadle J. K. Tyla v Plzni (P. Zelenka: *Příběhy obyčejného šílenství*) či v Divadle na Vinohradech (C. Gozzi: *Král jelenem*, T. Buchsteiner: *Tango sólo*, M. McDonagh: *Kráska z Leenane*). Spolupracoval také s divadelními školami – Pražskou konzervatoří (např. C. Goldoni: *Poprask na laguně*), Vyšší odbornou školou hereckou (S. Mrožek: *Mučednictví P. Oheye*) a s DAMU (N. Machiavelli: *Mandragora*). V roce 2002 režíroval klaunerii Jiřího Janků *Trio*, která byla uváděna v Dánsku, Itálii a Irsku. Ve stejném roce se stal jedním ze zakladatelů divadelního seskupení CD 2002 (J. Janků: *Prokletí rodu Baskervillů*). V letech 2002–2006 byl Petr Svojtka uměleckým šéfem Středočeského divadla Kladno (dnešní Městské divadlo Kladno), kde působil také jako režisér (W. Shakespeare: *Romeo a Julie*, J. Janků: *České Vánoce*, W. Shakespeare: *Richard III.*, bratři Mrštíkovi: *Maryša*, N. V. Gogol: *Revizor*, J. Janků: *Hvězdné nebe nad Barrandovem*, K. Amis: *Šťastný Jim*, U. Widmer: *Top Dogs*, Molière: *Lakomec* aj.). V srpnu 2006 přijal místo uměleckého šéfa Městských divadel pražských, kde působil rovněž jako režisér (mj. N. V. Gogol: *Hráči*, J. Werich: *Lakomá Barka*, Monty Python: *Monty Pythonův létající kabaret*, H. Ibsen: *Peer Gynt*, B. Hrabal: *Postřižiny*, E. Albee: *Všechno na zahradě*, J. Janků, P. Svojtka: *Superčlověk*, W. Shakespeare: *Král Lear*, L. Coxonová: *Konečně šťastná?*, J. Janků, M. Páček, P. Svojtka: *Viktor K. aneb Český národ neskoná* aj.). V Divadle pod Palmovkou poprvé režíroval v roce 2008, a sice Nashovo drama *Pozor, jaguár!*

Jiří Stach ♥ překladatel

Studoval germanistiku na Univerzitě Karlově v Praze a na Lipské univerzitě. Prakticky po celý život pracoval jako překladatel na „volné noze“. Přeložil až 150 divadelních, televizních a rozhlasových her, a i když se věnoval zejména práci pro divadlo, jako překladatel je podepsán rovněž pod více než 100 beletristickými tituly. Kromě překladů mnoha divadelních her, jejichž autory byli například F. Werfel, M. Frisch, G. Weisenborn, E. Sylvanus, T. Dorst, stojí za zvláštní zmínku *Loupežníci* a *Úklady a láska* od F. Schillera, *Bobří kožich* od G. Hauptmanna, Zuckmayerův *Hejtman z Kopníku* nebo často uváděné *Povídky z Vídeňského lesa* Ö. von Horvátha. Vyvrcholením jeho překladatelské činnosti jsou však překlady dramatického díla Friedricha Dürrenmatta. Tento dramatik dokonce Jiřího Stacha autorizoval jako svého českého překladatele. V roce 2006 vydal většinu těchto překladů Divadelní ústav, a sice v publikaci *Friedrich Dürrenmatt: Hry*. Významné tituly lze najít také mezi jeho překlady prózy – vedle knih autorů jako B. Kellermann, W. Jens, F. R. Fries, B. Pludra či válečných románů *Voják Suhren* (G. von der Vring) a *Ponorka* (L.-G. Buchheim) jsou to zejména stéžejní román G. Hauptmanna *Blázen v Kristu Emanuel Quint*, romány *Měšťák*, *Dvaňáct spravedlivých* a *Matylda* od neprávem opomíjeného vynikajícího romanopisce Leonharda Franka nebo *Memoriál*, *Osamělé stádo* a *Stříbrná šestka* od dramatika G. Weisenborna. Jedním z jeho posledních překladů je hra N. Whitbyho *Být či nebýt*, inscenovaná v únoru roku 2011 ve Stavovském divadle v Praze. Řada překladů Jiřího Stacha byla uvedena také v Divadle pod Palmovkou, respektive v někdejší Divadle S. K. Neumanna.

Karel Glogr ♥ scénograf

Narodil se v Praze. Absolvoval katedru scénografie na DAMU, na níž od roku 1999 působí jako pedagog, v roce 2005 se zde stal docentem. Spolupracuje s většinou českých divadel a také s divadly na Slovensku, ve Slovinsku, v Itálii, Chorvatsku, Rusku, Německu a Maďarsku. Často pracuje s režiséry, jako jsou H. Burešová, J. Burian, D. Hrbek, P. Kracik, J. Menzel, L. Smoček, P. Svojtka a další. Vytvořil přes 290 výprav, z toho z velké části i s kostýmy. Z poslední doby jmenujme například jeho scénografie k inscenacím Prokofjevova baletu *Popelka* (Státní opera Praha), Stodolovy hry *Čaj u pana senátora* (Národní divadlo Praha), Rostandova *Cyryna z Bergeracu*, Procházkova *Ještě jednou, profesore*, Ingeova *Návratu do pekla* (Divadlo pod Palmovkou), Shakespearova *Krále Leara*, Havlova *Odcházení*,

Meilhacovy, Halévyho a Bizetovy *Carmen*, Goldmanova *Lva v zimě*, Verdiho *Rigoletta* (Divadlo J. K. Tyla v Plzni), Štechova *Deskového statku*, Ibsenovy *Hedy Gablerové*, Krležovy *Lédy* (Činoherní klub), Pratchettovy *Maškarády* a *Soudných sester* (Divadlo v Dlouhé), Goldoniho *Sluhy dvou pánů*, Horváthových *Povídek z Videňského lesa*, Shakespeareova *Julia Caesara* (Jihočeské divadlo v Českých Budějovicích), Hamptonových *Nebezpečných vztahů* (Divadlo Petra Bezruče v Ostravě), McDonaghova *Poručíka z Inishmoru* (Švandovo divadlo v Praze), Frielovy *Lásky paní Katty*, Horovitzovy *Chvilé pravdy*, McDonaghovy *Krásky z Leenane* (Divadlo na Vinohradech), Shakespeareových *Veselých paniček windsorských* (Letní shakespearovské slavnosti na Pražském hradě) a k mnoha jiným. Spolupracuje rovněž s televizí a realizuje vlastní architektonické návrhy. V roce 1989 obdržel cenu Českého literárního fondu a v roce 1995 byl mezi nominovanými na Ceny Alfréda Radoka, a sice v kategorii scénografie. Karel Glogr se zúčastňuje oborových výstav v ČR, ale také například v Německu, USA, Kanadě, Rusku a ve Francii.

Samiha Maleh ♥ výtvarnice kostýmů

Narodila se v Třebíči, vystudovala scénografii na SUPŠ v Praze a posléze začala studovat stejný obor také na DAMU, studium však z osobních důvodů nemohla dokončit. V devadesátých letech se věnovala především režii dokumentárních filmů a publicistických pořadů. Zajímá se rovněž o loutky – své loutky a výtvarné objekty prezentovala na řadě výstav doma i v zahraničí (vystavovala např. v belgickém Gentu a nizozemském Meppelu). Působí jako výtvarnice kostýmů nebo scénografka v pražských i mimopražských divadlech – kostýmní návrhy vytvořila například pro inscenace: *Soudné sestry*, *Maškaráda*, *Obrazy z Francouzské revoluce* (Divadlo v Dlouhé), *Kamenný host aneb Prostopášník*, *Tři mušketýři* (Městské divadlo Brno), *Cizinci ve vlaku* (Švandovo divadlo v Praze), *Revizor*, *Maryša*, *Ondina*, *Top Dogs*, *Tajný deník Adriana Molea*, *Richard III.* (SDK, dnešní Městské divadlo Kladno), *Kytice*, *Křídový kruh* (Jihočeské divadlo v Českých Budějovicích), *Na letním bytě*, *Muž sedmi sester* (Východočeské divadlo Pardubice), *Macbeth* (Divadlo na Vinohradech), *Play Strindberg* (Divadlo Ungelt) a další. Jako výtvarnice kostýmů se podílela na přípravě Verdiho opery *Otello* v Jihočeském divadle v Českých Budějovicích. Za kostýmní tvorbu byla třikrát nominována na Ceny Alfréda Radoka. Vedle své činnosti v divadle pracuje externě také jako scenáristka a režisérka publicistických a dokumentárních pořadů. Od roku 2001 učí výtvarnou výchovu na Soukromé židovské škole Bejt Elend v Praze.

*Jan Teplý, Simona Vrbická
a Radek Valenta*

RADEK VALENTA ♥ Andrew

Narodil se v Sokolově, v letech 1990 až 1996 studoval Státní konzervatoř v Praze, hudebně dramatický obor. V roce 1996 nastoupil do angažmá v Městském divadle v Mladé Boleslavi, kde hrál mj. Pierra v Giraudouxově *Bláznivé ze Chaillot*, Roldolfa v Millerově *Pohledu z mostu*, Tuzenbacha v Čechovových *Třech sestřích* či Hamleta v Shakespearově *Hamletovi*. V letech 2000 až 2001 studoval angličtinu v USA a poté začal působit jako herec „na volné noze“. Účinkoval nebo účinkuje např. v divadlech Lyra Pragensis, Divadle Radka Brzobohatého, Divadle Metro, Divadle Blaník, v Kormorní činohře či v Divadle v Řeznické. Spolupracuje také s několika zájezdovými divadelními společnostmi a účinkuje např. v představeních Olšovského *Dne na zkoušku* nebo v Dostojevského *Bílých nocích* (Divadlo Viola). V letech 1995 a 1999 hrál Jindřicha v populární pohádce Zdeňka Trošky *Princezna ze mlejna* a *Princezna ze mlejna 2*. V roce 2002 pak účinkoval v roli Kostojeďa v italsko-britském filmu *Doktor Živago*. Od roku 2010 je členem Divadla pod Palmovkou, kde hraje Jerryho /Dafne ve Stoneově, Styneově a Merrillově muzikálu *Sugar – Někdo to rád horké*, Raymonda Babbitta v Gordonově hře *Rain Man*, Ottu v Mannově a Mnouchkinově *Mefistovi* či Modrovouse a Martina Ladvenu v Shawově *Svaté Janě*. Věnuje se také dabingu, hraje v hudební skupině *Chichotaj* a moderuje společenské akce.

SIMONA VRBICKÁ ♥ Adriana

Narodila se v Praze, kde také vystudovala herectví na konzervatoři. Již během studií hrála v Divadle Na zábradlí *Ifigenii* v Euripidově *Ifigenii v Auridě*. Po absolutoriu v roce 1986 nastoupila do angažmá v Divadle S. K. Neumanna (dnes Divadlo pod Palmovkou), kde působí doposud. Ztvárnila zde řadu výrazných rolí – např. Korzuchinovou v Bulgakovově *Útěku*, Reginu v Ibsenových *Přízracích*, Ofélii v Shakespearově *Tragické historii Hamleta, dánského prince*, Sofii Jegorovnu v Čechovově *Platonovi*, Kalerii v Gorkého *Letních hostech*, Lydii v Hildesheimerových *Rivalech*, Ednu v Allenových *Výstřelech na Broadwayi*, Curleyovou ve Steinbeckově *O myších a lidech*, Elenu v Dumasově a Sartrově *Keanovi*, Beatrici v Millerově *Pohledu z mostu*, Helenu ve Williamsově *Báječné neděli v parku Creve Coeur*, Olgu ve Stoneově, Styneově a Merrillově muzikálu *Sugar – Někdo to rád horké*, Lotte v Mannově a Mnouchkinově *Mefistovi*. Dlouhodobě spolupracovala také s Divadlem v Řeznické, kde účinkovala např. v roli Violeny v Claudelově *Zvěstování panně Marii*, Minnie a paní Molloyové ve Stewartově a Hermanově *Hello Dolly!* či Micaely v Bizetově *Carmen*. Účinkovala také v několika televizních inscenacích, např. *Lidumil*, *Dr. Munori* a v seriálech *Hříchy pro pátera Knoxe* a *Velmi neuvěřitelné příběhy*. Hrála také ve filmu *Poslední vlak*. Spolupracuje s Českým rozhlasem a účinkuje v dabingu.

JAN TEPLÝ ♥ Maxwell

Narodil se v Praze, kde také vystudoval konzervatoř. První angažmá získal v Hradci Králové, kde ztvárnil řadu výrazných rolí. V roce 1998 odešel do Divadla pod Palmovkou. Z rolí: Scipion v Camusově *Caligulovi*, Orfeus v Anouilhově *Eurydice*, Werther v Goethově *Utrpení mladého Werthera*, Vlas v Gorkého *Letních hostech*, Jaša v Čechovově *Višňovém sadu*, Rodolfo v Millerově *Pohledu z mostu*, Kaliban v Shakespearově *Bouři*, Mánek v Preissové *Gazdině robě*, Dave Ricks v Nashově dramatu *Pozor, jaguáři!*, Kristián v Rostandově *Cyranovi z Bergeracu*, Eric Swan v Cooneyho *Nájemnících pana Swana*, Joe/Josephina ve Stoneově, Styneově a Merrillově muzikálu *Sugar – Někdo to rád horké*, Miklas v Mannově a Mnouchkinové *Mefistovi*, Dunois v Shawově *Svaté Janě*, Giles Ralston v *Pasti na myši* Agathy Christie. Je spoluzakladatel, zpěvák a kytarista kapely *Chichotaj*. Hostoval také v Divadle na Vinohradech, ve Švandově divadle a vystupoval i na scénách menších divadel. V rámci Letních shakespearovských slavností hrál mj. Laerta (*Hamlet*), Birona (*Marná lásky snaha*) či Orlanda (*Jak se vám líbí*). V koncertní verzi melodramu *Smrt Hippodamie* hrál Pelopa. Účinkoval také v několika televizních inscenacích a filmech (mj. *Zdivočelá země*, *Prázdninové známosti*, *Ani málo ani moc*, *Vrah jsi ty!*, *Návštěva staré dámy*, *Specialita šéfkuchaře*, *Kožené slunce*, *Lovec vodního ticha*, *Tři dámy s pistolí*, *Kriminálka Anděl*, *Ulice*).

HENRIETA HORNÁČKOVÁ ♥ Dulcy

Narodila se v Trnavě, kde absolvovala gymnázium a studovala na Soukromé taneční konzervatoři. Během studií účinkovala v baletních představeních trnavského Divadla Jana Palárika. Po maturitě byla přijata na pražskou DAMU. Během studií hrála např. Irinu v Čechovových *Třech sestřích*, Estelle v Sartrově hře *S vyloučením veřejnosti* nebo Rosauru v Calderónově hře *Život je sen*. Po absolutoriu v roce 2006 přijala angažmá v Národním divadle Brno. Z rolí: Viviane ve Feydeauově *Takové ženské na krku*, Katrin v Brechtově *Matce Kuráži*, Zulika a Mihulka v Tylově *Strakonickém dudákovi*, Luiza v Thomasových *Osmi ženách*, Lucietta v Goldoniho, *Groszmannově a Šotkovského Náměstíčku*, účinkovala ve Viceníkové a Gombárově *Tančírně* aj. Dlouhodobě spolupracuje s **originálním pohybovým divadlem Veselé skoky**, (účinkuje v představeních, *Na hlavu!*, *Ve stanici nelze*, *Baby Box*, *Edgar Allan Pú: Havran*). Od roku 2010 je na „volné noze“. Spolupracuje s řadou divadel – např. v pražském Divadle Rubín hraje v inscenaci hry Charlotte Keatley *Máma říkala, že bych neměla*, hraje také v Minoru a Malém Nosticově divadle. Ve Slovenském národním divadle hrála Viviane ve Feydeauově *Takové ženské na krku*. V roce 2008 hrála služebnou Mícu ve filmu *Hospoda U bílé kočky*. V roce 2009 absolvovala Pedagogickou fakultu v Hradci Králové.

DUŠAN SITEK ♥ Leopold

Narodil se v Novém Bohumíně, absolvoval herectví na DAMU. První angažmá získal v Divadle Petra Bezruče v Ostravě, později přešel do Slezského divadla v Opavě a poté do Městského divadla ve Zlíně, kde působil dvacet pět let. Z rolí: Carlos v Schillerově *Donu Carlosovi*, James v O'Neillově *Měsíci pro smolaře*, Holzknecht v Kohoutově *Klounovi*, Mistr v Topolových *Hlasech ptáků*, Edgar ve Strinbergově *Tanci smrti*, Tuzenbach v Čechových *Třech sestřích*, Jack ve Frielově *Tanci na konci léta*, Ragueneau v Rostandově *Cyranovi z Bergeracu*, Vodník Ivan v Jiráskově *Lucerně*, Gajev v Čechovově *Višňovém sadu*, Tovje v Bockově, Harnickově a Steinově *Šumaři na střeše*, Pelops ve Vrchlického a Fibichově *Smrti Hippodamie*, Alquist v Čapkové *R.U.R.*, Lear v Shakespearově *Králi Learovi*, Pilát v Bulgakovově *Mistrovi a Markétce*, Horacio v Hermanově a Stewartově *Hello, Dolly!*, Frank Pátý v Dürrenmattově *Frankovi Pátém*, Lízal v Mrštíkových *Maryše*, Finnur v Triersově hře *Kdo je tady ředitel?*, Merlin v Dorstově hře *Merlin aneb Pustá zem* nebo Serebrjakov v Čechovově *Strýčkovi Váňovi*. Účinkoval v řadě filmů a televizních seriálů, mj. ve filmu Karla Kachyni *Hanele*. Členem Divadla pod Palmovkou je od září 2010. Hraje zde role Carbona de Castel-Jaloux v Rostandově *Cyranovi z Bergeracu*, **Gottchalka** v **Mannově** a Mnouchkinové **Mefistovi** a Warwicka v Shawově *Svaté Janě*.

IVANA JIREŠOVÁ ♥ Ariel

Narodila se v Písku, vystudovala herectví na konzervatoři v Praze. Do prvního divadelního angažmá nastoupila v Divadle F. X. Šaldy v Liberci kde hrála mj. Ondínu v Giraudouxově *Ondině*, Lavinii v O'Neillově hře *Smutek sluší Elektře*, Fjoklu v Driverově a Haddowově hře *Čechov na Jaltě* a účinkovala v Suchého, Šlitrově a Roháčově muzikálu *Kdyby tisíc klarinetů* a ve Stewartově a Hermanově muzikálu *Hello Dolly!*. Hostovala také v Divadle J. K. Tyla v Plzni (Liza Doolittlová v muzikálu *My Fair Lady*, Dorothy v Morrisově, Scanlanově a Tesoriho muzikálu *Hledá se muž. Zn.: Bohatýř!*), v Divadle Ta Fantastika, kde hrála Morganu ve Steigerwaldově a Pavlíčkové muzikálu *Excalibur*. Účinkuje také Divadle Kalich v Patejdlově, Hejmově a Krečmarově muzikálu *Jack Rozparovač* a v Pörtnerově hře *Splašené nůžky*, v Divadle Palace (Sibyla v Cowardových *Libánkách*, Belinda v Shafferově *Veřejném oku*, Sally v Ephronové hře *Když Harry potkal Sally*), v Divadle Broadway (Pamela Willeyová v Cooneyho komedii *Ve dvou se to lépe táhne aneb Peklo v hotelu Westminster*, Bětuška v Hagenově, Vaculíkové a Davidově muzikálu *Kat Mydlář*). Hrála také Titanii a Puka ve *Snu noci svatojánské* a Izabelu ve hře *Oko za oko* v rámci Letních shakespearovských slavností. Proslavila jí role barmanky Lucie Hruškové v televizním seriálu *Ordinace v růžové zahradě*. V roce 2006 byla v divácké anketě TýTý zvolena objevem roku.

Kooperativa

VIENNA INSURANCE GROUP

GENERÁLNÍ PARTNER
DIVADLA POD PALMOVKOU

VAŠE VOLBA ROZHODNE, ČEMU VĚNUJEME SVOJI ENERGII

Potřebuje místní nemocnice nové přístroje? Chybí vám dětská a sportovní hřiště? Nebo je důležitější zlepšit životní prostředí či péči o sociálně potřebné? **Zapojte se do ankety Vaše volba 2011** a vyberte projekty, které ve vašem kraji podpoříme.

Každý hlas rozhodne. Hlasujte na www.cezregionum.cz

NADACE ČEZ

DIVADLO POD PALMOVKOU

Divadlo pod Palmovkou, Zenklova 34, Praha 8, 180 00
Ředitel: Petr Kracik

Dekoraci vyrobila firma COM-PARS s.r.o (výroba divadelních dekorací)

Garderoba: Štěpánka Čechová a Hana Rohlederová

Světla: Petr Vodička nebo Radek Lamač

Zvuk: Michal Kazda nebo Tomáš Hála

Rekvizity: Klára Paclíková

Masky a vlásenky: Drahomíra Syrová nebo Vladimíra Brabcová

Jevištní mistr: Jiří Tomek

Zástupci jevištního mistra: Miroslav Hora a Miloslav Jansa

Jevištní technika: Petr Christl, Jiří Maleňák, Petr Motyka, Martin Knížek, Štěpán Malík a Marek Zákoutský

Program k 390. premiéře Divadla pod Palmovkou
a 4. inscenaci 63. divadelní sezony 2010/2011 připravili:

Redakce: Petr Kracik a Ladislav Stýblo • Texty: Ladislav Stýblo

Grafická úprava a sazba: Martin Taller • Fotografie: Martina Venigerová a archiv divadla

Korektury textu: Marie Teplá (do str. 38) • Tisk: Geoprint Liberec

Práva k provozování tohoto díla zastupuje DILIA, divadelní, literární a audiovizuální agentura,
Krátkého 1, Praha 9.

Práva k provozování tohoto překladu zastupuje Jiří Stach - Divadelní a literární agentura
PRAGA, Wuchterlova 14, 160 41, Praha 6.

ZŘIZOVATEL

GENERÁLNÍ PARTNER

PARTNEŘI

MEDIÁLNÍ PARTNEŘI

